

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

**Trestný čin nebezpečného pronásledování
podle § 354 tr. zák.**

Diplomová práce

Autor:	Gabriela Píková
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D., Katedra trestního práva
Datum vypracování práce:	7. 7. 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma : „ Trestný čin nebezpečného pronásledování podle § 354 tr. zák.“ zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

.....

Gabriela Píková

Obsah

1	Pojem stalking, jeho formy a antistalkingové zákonodárství.....	7
1.1	Pojem stalking.....	7
1.2	Formy stalkingu	9
1.2.1	Cyberstalking	10
1.3	Antistalkingové zákonodárství.....	11
1.3.1	Trestní postih stalkingu v ČR.....	12
2	Hmotněprávní charakteristika trestného činu nebezpečného pronásledování.....	14
2.1	Protiprávnost činu	14
2.2	Skutková podstata	15
2.2.1	Objekt.....	15
2.2.2	Objektivní stránka	16
2.2.3	Subjekt	20
2.2.4	Subjektivní stránka.....	21
2.3	Osoba pachatele	21
2.4	Kvalifikovaná skutková podstata a její znaky	23
2.5	Důsledek trestní odpovědnosti	24
2.6	Souhlas s trestním stíháním pachatele.....	25
3	Pachatel	27
3.1	Typologie pachatelů	28
3.1.1	Psychopatologická typologie	28
3.1.2	Typologie pachatelů podle autorů Boon a Sheridanová.....	29
3.1.3	Typologie podle způsobů pronásledování.....	31
3.2	Expartner stalking a jeho podoby.....	32
3.2.1	Podoby expartner stalkingu.....	33
3.2.2	Profily expartner stalkerů	35
3.3	Pronásledování známých osobností	35
3.4	Současný trend zkoumání příčin pronásledování.....	36
4	Oběti stalkingu	38
4.1	Psychologický dopad stalkingu na oběť.....	39
4.2	Falešná oběť	41
4.3	Zákon o obětech trestného činu.....	41
4.3.1	Práva oběti.....	43
5	Postih stalkingu v jiných státech	47

5.1	Spojené státy americké.....	47
5.1.1	Stát Virginia	48
5.2	Kontinentální Evropa	49
5.2.1	Rakousko.....	49
5.2.2	Německo	50

ÚVOD

Nebezpečné pronásledování je trestným činem, který byl do české právní úpravy zaveden dne 1. 1. 2010 v souvislosti s přijetím a nabytím účinnosti trestního zákoníku.¹ Postihuje jev, který je obecně ve světě známý pod pojmem stalking. Jeho rysem je upnutí se pachatele na určitou osobu, kterou opakovaně obtěžuje a vyžaduje její pozornost, přičemž charakteristické je vyvolání strachu pronásledované osoby a navození pocitu ztráty soukromí.²

Stalking je obecně ve světě narůstajícím problémem a po zavedení postihu stalkingu v jiných zemích kontinentální Evropy, byl postih jednání, které pod tento jev spadá zaveden i do českého trestního zákoníku. Před zavedením skutkové podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování byly oběti stalkingu odkázány pouze na ochranu skrze prostředky občanského a správního práva.

Cílem práce je definovat společenský problém stalkingu, zabývat se znaky tohoto trestného činu, provést analýzu skutkové podstaty tohoto trestného činu, zmínit možné typologie pachatelů, jejich motivaci k popisovanému jednání, popsat psychologické dopady na oběť a poukázat na úpravu postihu stalkingu v některých jiných státech.

Násilí a agresivita se v naší společnosti vyskytuje stále více, protože je lidem zprostředkovávána bez výjimky a denně především prostřednictvím médií. Mezilidské vztahy jsou nedílnou součástí našeho života. Otázky týkající se našich soukromých vztahů však každý jedinec řeší individuálně a někteří si svou pozornost u druhých vynucují násilím a jiným nežádoucím jednáním. Dochází tak k zásahům do integrity jiného a k narušování jeho soukromí.

Problematika stalkingu je aktuální, ale z hlediska české odborné literatury tomuto jevu není věnována dostatečná pozornost. Tato práce tak vychází nejen z české odborné literatury a judikatury, ale i z více zahraničních zdrojů.

Práce je členěna do pěti kapitol, kdy první je věnována vysvětlení pojmu stalkingu, vymezením způsobů, kterými pachatelé mohou své oběti pronásledovat a procesu zavedení trestného činu nebezpečného pronásledování do našeho právního

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“ či „TrZ“).

² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 53.

řádu.

Druhá analyzuje hmotněprávní charakteristiku tohoto trestného činu, zabývá se skutkovou podstatou trestného činu nebezpečného pronásledování a zejména vymezuje jednotlivé formy jednání.

Třetí kapitola vymezuje typologie pachatelů, zabývá se tzv. expartner stalkingem a pronásledováním známých osobností, jako zvláštními formami stalkingu a poukazuje na současný trend zkoumání příčin pronásledování.

Další kapitola se věnuje obětem a dopadu na jejich psychiku, zmiňuje nový zákon o obětech trestných činů, který nabude účinnosti dne 1. 8. 2013 a rozebírá jednotlivá práva obětí, která tento nový zákon upravuje.

Poslední kapitola se zabývá počátky zavedení antistalkingové legislativy v USA a na území kontinentální Evropy, přičemž konkrétně je zmíněna úprava postihu stalkingu ve státě Virginia v USA a v Rakousku a Německu.

V práci užívám synonym pojmu nebezpečného pronásledování a stalkingu.

Tato diplomová práce odpovídá právnímu stavu k 7. 7. 2013.

1 Pojem stalking, jeho formy a antistalkingové zákonodárství

1.1 Pojem stalking

Trestný čin nebezpečného pronásledování postihuje chování, které je ve světě známé pod pojmem stalking. Stalking je obecně považován za specifickou variantu násilí. Jeho hlavním znakem je nutkavé upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou následně opakovaně obtěžuje projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti.³ Doslovně můžeme stalking přeložit jako pronásledování, stopování divoké zvěře, což příhodně vystihuje, v čem stalking spočívá. Avšak místo zvěře zde vystupuje oběť, která je vystavena podobným útokům a někdy má stejně fatální vyústění jako úspěšný lov.⁴ Charakteristickým rysem stalkingu neboli nebezpečného pronásledování je snaha o kontakt s určitou osobou, upozornění na svou osobu a důsledkem je vyvolání strachu, obavy o život oběti nebo životy blízkých a navození pocitu ztráty soukromí. Ve značné míře je snížena kvalita života oběti a přímo či nepřímo ohrožena její osobní bezpečnost.⁵ Stalking vždy zahrnuje porušování privátní sféry života oběti.⁶

Je mnoho způsobů, kterými stalkeri své oběti pronásledují. Časté jsou telefonáty, sms zprávy, dopisy, e-maily nebo zasílání drobných předmětů. Na oběť cíhají, potulují se v její blízkosti, posílají jí dárky, v podobě přímých nebo nepřímých výhružek demonstrují svou moc, ničí její majetek, přičemž se tak děje dlouhodobě a opakovaně. Oběť je tím vystavena nejruznějším druhům obtěžování, což pro ni představuje chronický stres.⁷ Následkem stalkingu je závažné narušení soukromí oběti, její osobní svobody a lidské důstojnosti. Ve vážných případech je narušeno duševní i tělesné zdraví

³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 53.

⁴ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 9/2009. Praha : C.H. Beck, 2009. s. 257.

⁵ VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. č. 11/2009. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 331.

⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 212.

⁷ DRESSING, Harald, Henning MAUL-BACKER, Peter GASS a Jan HÁJEK. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. č. 10/2007. Praha : C. H. Beck, 2007. s. 279.

oběti a nezřídka je ohrožen i její život.⁸

O stalkingu se diskutuje především z hlediska kriminologie, kriminální psychologie a trestního práva. Tento jev byl ale znám v psychiatrii už v 18. století pod pojmem erotomanie, kdy se psychiatr Pinel a jeho žák Esquirol zabývali jejím popisem a objasněním. Šlo o patologickou vazbu na jinou osobu, která se projevovala jako umanutý obdiv či erotická náklonnost. V průběhu 20. století se tomuto jevu věnovali další uznávaní psychiatři. Francouzský psychiatr de Clérambault jako první upozornil na to, že motivem nemusí být „erotická poblázněnost“, nezpracovaná láska nebo sexualita. Větší důraz přikládal pocitu mimořádnosti sebe sama, pýše a narušení kontaktu s realitou. Rozšířily se případy, které se z psychiatrických léčeben přesunuly do soudních síní. Postupně se objevovaly nové podoby pronásledování jako telefonní teror nebo cyberstalking, které přispěly k ústupu psychiatrického náhledu na tento problém a tradiční psychiatrický pojem erotomanie byl nahrazen pojmem „stalking“, který zahrnuje rozmanitější škálu jevů a zdůrazňuje spojitost pronásledování s násilím. Do popředí se dostaly otázky spojené s ochranou oběti nebo možností překlopení pronásledování do přímého fyzického násilí vůči oběti.⁹ Z psychiatrického problému se stal problém pro vědní obory s těsnou vazbou na kriminalitu. Stalking zahrnuje nejen erotický obdiv, ale i psychické terorizování plynoucí z nenávisti, vedené pomstou či pocitovanou záští.¹⁰

Nárůst případů nebezpečného pronásledování souvisí s rozvojem telekomunikačních prostředků a bývá usnadněn nedostatečnou ochranou osobních údajů. Do popředí zájmu kriminální politiky se stalking zařadil i díky mediálnímu zájmu o případy pronásledování známých osobností z oblasti kultury, politiky či sportu.¹¹

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008, s. 53.

⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 213-214.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 54.

¹¹ VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. č. 11/2009. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 331.

1.2 Formy stalkingu

Stalking se vyznačuje širokou jevovou pestrostí. Pronásledovatelé využívají ilegálních prostředků i legálních postupů. Stalking zakládá až řetězení těchto aktivit a jejich celková skladba. Postup stalkerů může být následující:¹²

a) Kontakt pomocí komunikačních prostředků

Mobilní telefony a internet dnes umožňují velmi jednoduchou cestu pro obtěžování vyhlédnuté oběti. Pronásledovatel tak může oběť obtěžovat opakovaně bez velkých investic. O telefonní teror jde v situaci, kdy volající do sluchátka mlčí, vulgárně oběť uráží nebo jí vyhrožuje. Výjimkou nejsou ani opakované telefonáty v nočních hodinách. Dochází i k umístování písemných vzkazů na pracovní stůl oběti v kanceláři, umístování vzkazů do poštovní schránky, za stěrače vozidla. Obsahem těchto pokusů o kontakt mohou být výhrůžky, zastrašování, obscénní či erotické vzkazy.¹³

b) Vyhledávání fyzické blízkosti oběti

Mezi typické projevy patří postávání v blízkosti bydliště oběti, před budovou zaměstnání, v místech trávení jejího volného času. Stalker může na oběť čekat v místě jejího bydliště v době jejího každodenního odchodu do práce, po konci pracovní doby a následovat ji po cestě domů.

c) Nátlak a psychické deptání

V některých případech se pachatelé uchylují k osočování, pomluvám a devalvací osoby oběti. Sdělení o její osobě zveřejňují pomocí letáků, umístují telefonní číslo oběti na veřejná místa s tím, že oběť poskytuje například sexuální služby, umístuje falešné inzeráty. Záměrem pronásledovatele je v těchto případech dostat oběť pod tlak. Může dojít dokonce k poškozování jejího majetku a objevují se i útoky proti domácím mazlíčkům.¹⁴

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 60-62.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

d) Kontakt přes třetí osoby

Označován termínem „stalking by proxy“. V tomto případě pachatel zmanipuluje okolí své a někdy i okolí oběti a přesvědčí je například o tom, že obětí je on sám. Okolí pak oběti domlouvá, aby byla rozumná, aby pochopila, proč se pachatel chová určitým způsobem, že mu nezájem oběti způsobuje psychickou újmu, že se vůči němu skutečná oběť chová necitlivě a bezohledně, nebo informuje pronásledovatele o záměrech skutečné oběti.¹⁵

e) Fyzické násilí

Experti se liší ve svých názorech v tom, co při stalkingu pod pojem fyzické násilí spadá, přičemž většina jej chápe jako napadání osob a sexuální ataky. Někdy v rámci stalkingu dochází i k ohrožování zdraví a života oběti například s využitím motorového vozidla, kdy typickou ilustrací je najíždění na oběť. Pronásledovatelé často to, co hodlají učinit, ohlásí předem. Avizují ublížení na zdraví i nejtěžší zločin vraždy a také sdělují termín, kdy k zamýšlenému jednání dojde.¹⁶

1.2.1 Cyberstalking

Termín cyberstalking vznikl k popisu užívání technologií s cílem obtěžovat nebo pronásledovat. Přestože cyberstalking nezahrnuje fyzický kontakt s obětí, je to stále závažný trestný čin. Narůstající možnost užívání internetu v kteroukoli hodinu a na jakémkoli místě, udělala z této formy stalkingu dostupnou variantu. Pro potenciální stalkery může být jednodušší pronásledovat oběť skrze dálkové prostředky jako je internet, než stát jí tváří v tvář. Umožněním interakce s druhými s možností anonymity, se stal internet ideálním prostředkem pro jedince, kteří chtějí zastrašovat, vyhrožovat a obtěžovat ostatní. Stalker může využívat internet k rozesílání výhružných či

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 62.

¹⁶ Tamtéž.

obtěžujících zpráv kdykoli a kamkoli.¹⁷

Cyberstalkeři navštěvují diskusní fóra, kde se snaží oběť kontaktovat pod falešnou identitou. Cyberstalking je v současné době doprovodným jevem u všech zmíněných forem.¹⁸ Internet skýtá mnoho možností, jak oběť systematicky deparat. Časté je zaslání obtěžujících e-mailů, nevyžádaná prezentace oběti na různých místech v internetovém prostoru, vyhrožování prostřednictvím internetu, odcizování elektronických dat, slídění v počítači oběti či zavirování počítače. Virtuální prostředí bez přímého kontaktu s obětí snižuje práh zábran pachatele, který může žít v iluzi, že jde jen o počítačovou hru.¹⁹

Pokračující rozvoj a zvýšená možnost anonymních internetových prostředků může komplikovat vyšetřování takových případů. Existují servery, které umožňují rozesílání e-mailů, aniž by bylo možné dohledat, od koho e-mail primárně odešel. Server vymaže ty informace, které by byly způsobilé identifikovat původního autora. Tyto servery byly využity jen v malém procentu ze zjištěných případů cyberstalkingu, ale toto anonymní rozesílání je nebezpečné právě z důvodu znemožnění vyšetřování takových případů. Rozšíření možnosti využívání anonymních prostředků internetu může zvýšit počet případů cyberstalkingu a internetové kriminality obecně.²⁰

1.3 Antistalkingové zákonodárství

Antistalkingová legislativa nemá v kontinentální Evropě dlouhou tradici. Její první vlna se prosadila v 90. letech v USA a Velké Británii, tedy v anglosaské právní kultuře.²¹ Jako první prohlásila stalking za trestný čin Kalifornie v roce 1990 a následně se postih tohoto trestného činu rozšířil z anglo-americké právní kultury common law také do

¹⁷ *FBI law enforcement bulletin: A study on cyberstalking*. Quantico, Virginia, 2003. str. 10-11. Dostupné z : <http://www2.fbi.gov/publications/leb/2003/mar03leb.pdf>.

¹⁸ KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a cyberstalking - nebezpečné pronásledování*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. s. 7.

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 63.

²⁰ *FBI law enforcement bulletin: A study on cyberstalking*. Quantico, Virginia, 2003. s. 16. Dostupné z : <http://www2.fbi.gov/publications/leb/2003/mar03leb.pdf>.

²¹ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 9/2009. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 257.

evropského kontinentálního práva.²² U našich německy hovořících sousedů můžeme zaznamenat zvýšený zájem o trestněprávní regulaci tohoto jednání až v posledních zhruba 9 letech. Snahy vyvrcholily v Rakousku v roce 2006 a v Německu v roce 2007, kdy byly přijaty nové skutkové podstaty stalkingu a zajištění výkonu a kontroly nad dodržováním příslušných zákazů a příkazů v souvisejících správních předpisech.²³

1.3.1 Trestní postih stalkingu v ČR

Do 31. 12. 2009 za účinnosti zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, trestný čin nebezpečného pronásledování neexistoval. Ale i přesto v České republice existovala možnost reagovat na jednání zahrnované pod pojem stalking, byla však roztržštěna a nedostatečně odrážela podstatu a charakteristické rysy tohoto jevu. K postihu některých jevů stalkingu byl v praxi využíván široký výčet skutkových podstat. Mezi taková ustanovení dřívějšího trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 patří: § 178 neoprávněné nakládání s osobními údaji, § 197a vzbuzení důvodné obavy, § 202 výtržnictví, § 206 pomluva, § 209 poškozování cizích práv, § 215 týrání svěřené osoby, § 215a týrání osoby žijící ve společném obývaném bytě nebo domě, § 219 vražda, § 221 úmyslné ublížení na zdraví, § 222 úmyslná těžká újma na zdraví, § 230 účast na sebevraždě, § 231 omezování osobní svobody, § 235 vydírání, § 237 útisk, § 238 porušování domovní svobody, § 239 úmyslné porušení tajemství dopravovaných zpráv, § 240 úmyslné prozrazení nebo využití tajemství dopravovaných zpráv, § 241 znásilnění, § 257a poškození a zneužití záznamu na nosiči informací.

Orgány činné v trestním řízení k řešení takových případů nepřistupovaly zpravidla iniciativně, což bylo možné zaznamenat zvláště u případů, kdy ještě k porušení chráněného zájmu nedošlo a jednalo se jen o ohrožovací delikt.²⁴ Byly doloženy i tragické důsledky takto podceněných a mnohdy neřešených případů

²² HORÁKOVÁ, Monika. Stalking - první zkušenosti. *Trestněprávní revue*. č. 10/2012. Praha: C.H. Beck, 2012.

²³ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 9/2009. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 257.

²⁴ VANTUCH, Pavel. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 tr. zákoníku. *Trestní právo*. č. 2/2011. s. 6.

nebezpečného pronásledování.²⁵

Výbor Ministerstva práce a sociálních věcí pro prevenci domácího násilí doporučil dne 14. března 2008 Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, aby doporučila vládě uložit ministru spravedlnosti vypracovat návrh na zavedení skutkové podstaty nového trestného činu nebezpečné pronásledování a předložit jej vládě České republiky ke schválení nejpozději do 31. prosince 2008. Podnět byl projednán a schválen Radou vlády pro rovné příležitosti žen a mužů dne 16. května 2008.²⁶ Návrh úspěšně prošel legislativním procesem a stal se součástí našeho právního řádu jako zákon č. 40/2009 Sb. Dnem 1. 1. 2010 tak nabylo účinnosti i ustanovení postihující případy nebezpečného pronásledování.²⁷

²⁵ Například případ Michaely Maličkové z roku 2007, kterou po dobu dvou let pronásledoval její bývalý kolega Petr Hanuš. Pronásledování nejprve spočívalo v zaslání nevyžádaných e-mailů a dárků, a když nemělo jeho počínání žádnou odezvu, přistoupil k výhrůžkám. Michaela pronásledování nepřežila, byla umlácena uříznutou větví, a to přesto, že o pronásledování byla informována policie i média. Dostupné z : <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10303355531-stalking/>.

²⁶ Podnět výboru k přijetí skutkové podstaty nového trestného činu nebezpečného pronásledování. Dostupné z : <http://www.mpsv.cz/cs/12261>.

²⁷ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 10/2012. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 257.

2 Hmotněprávní charakteristika trestného činu nebezpečného pronásledování

Definice trestného činu je uvedena v ustanovení § 13 odst. 1 trestního zákoníku, podle kterého je trestným činem „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“.²⁸ Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění (§ 6 zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.).

Každý trestný čin (každé provinění) se vyznačuje několika znaky, mezi které patří protiprávnost činu, typové znaky, které tvoří tzv. skutkovou podstatu trestného činu a obecné požadavky na subjekt, tedy pachatele.²⁹

2.1 Protiprávnost činu

Protiprávnost³⁰ je obligatorním znakem každého trestného činu, je posuzována z pohledu celého právního řádu, neboť trestným činem může být pouze jednání právním řádem zakázané a nedovolené. Protiprávnost není možné posuzovat pouze z hlediska trestního práva, ale při posouzení je nutno brát v úvahu i hlediska ostatních právních odvětví. Výsledkem takového posouzení musí být rozpor činu s právním řádem. Naplnění skutkové podstaty sice signalizuje, že posuzovaný čin může být protiprávní a trestný, ale výjimečně může být dána některá z okolností vylučujících protiprávnost.³¹ V případě trestného činu nebezpečného pronásledování si lze představit jednání v nutné obraně či krajní nouzi, svolení poškozeného, přípustné riziko nebo oprávněné použití zbraně si lze představit jen zcela výjimečně.

²⁸ § 13 (1) TrZ (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník).

²⁹ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 110-112.

³⁰ § 13 odst. 1 TrZ.

³¹ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 111.

2.2 Skutková podstata

*„Skutkovou podstatou určitého druhu trestného činu rozumíme souhrn jeho typových znaků, které na jedné straně vyjadřují typovou škodlivost daného druhu trestného činu pro společnost a na druhé straně odlišují tento druh trestného činu od jiných druhů trestných činů.“*³² Základ zákonných definic jednotlivých druhů trestných činů tvoří právě skutkové podstaty, které s nimi ale nejsou totožné, nezahrnují totiž znak protiprávnosti činu a znaky, které charakterizují každého trestně odpovědného pachatele.³³

K vyslovení závěru o vině pachatele je potřebný takový čin pro společnost nebezpečný, který odpovídá znakům určité skutkové podstaty. *„Znaky skutkových podstat trestných činů se většinou člení do čtyř skupin znaků: objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka.“*³⁴

Stanovením jednotlivých skutkových podstat je naplněna zásada nulla poena sine lege, tedy že jen zákon stanoví, jaké jednání je trestné.³⁵

2.2.1 Objekt

Trestný čin nebezpečného pronásledování je zařazen do pátého dílu hlavy desáté trestního zákoníku, která obsahuje trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Díl pátý hlavy desáté obsahuje trestné činy narušující soužití lidí. Objektem dílu pátého je *„nerušené soužití lidí ve společnosti, a tím i veřejný pořádek proti jednání osob, které z důvodu národnostního, rasového, etnického, náboženského, třídního nebo příslušnosti k určité skupině osob anebo z důvodu omezování práv a svobod příslušníků těchto skupin nebo jednotlivců narušuje občanské soužití násilím, vyhrožováním, podněcováním k nenávisti, hanobením nebo dlouhodobým pronásledováním“*.³⁶

³² NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 116-117.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Čl. 39 LZPS: „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 2992.

Dle usnesení Nejvyššího soudu je objektem trestného činu nebezpečného pronásledování zájem na klidném občanském soužití lidí, nenarušovaném nebezpečnými výhrůzkami, pronásledováním a jiným závažným obtěžováním a omezováním v obvyklém způsobu života.³⁷ Ochrana nerušeného mezilidského soužití míří u trestného činu nebezpečného pronásledování na ochranu tělesné a duševní integrity, osobní svobody a soukromí každého jedince. Proto by bylo dle mého názoru vhodnější zařazení tohoto trestného činu mezi trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, které najdeme ve druhém dílu hlavy druhé trestního zákoníku. Zařazení mezi trestné činy narušující soužití lidí je však výstižné a také vyhovující.

2.2.2 Objektivní stránka

Druhým ze znaků skutkové podstaty trestného činu je objektivní stránka trestného činu, která charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky. V každé skutkové podstatě nesmějí chybět obligatorní znaky, které charakterizují objektivní stránku trestného činu, jsou jimi jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem.³⁸

Objektivní stránka trestného činu nebezpečného pronásledování zahrnuje dlouhodobé pronásledování jiného prováděné v konkrétních, zákonem taxativně stanovených formách jednání, které jsou způsobilé v jiném vzbudit důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.³⁹ Jde o záměr jiného

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2011, sp. zn. 8 Tdo 1503/2011.

³⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 160.

³⁹ Právní úprava trestného činu nebezpečného pronásledování je zakotvena v ustanovení § 354 TrZ v následujícím znění:

„(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odst. 1

obtěžovat tak intenzivně, že to již ohrožuje jeho psychickou a v některých případech i fyzickou integritu. Zpočátku nemusí jít o asociální chování. Hranici mezi akceptovatelným chováním a chováním nebezpečným není snadné určit, k překročení takové hranice může dojít nenápadně postupným nabýváním na intenzitě pronásledování oběti. Rozhodně je ale taková hranice překročena tehdy, kdy je zřejmá bezvýsledná snaha pronásledovatele získat přízeň oběti, který přesto v pronásledování pokračuje. Konkrétní způsoby nebezpečného pronásledování zahrnují širokou škálu projevů, kdy jednotlivý čin nemusí být nutně škodlivý, ale v jejich souhrnu je třeba takové projevy považovat za pronásledování.⁴⁰

Dlouhodobým pronásledováním se rozumí několik vynucených kontaktů nebo alespoň pokusů o ně a čím vyšší frekvence a intenzita, tím kratší může být časové období, které podřadíme pod pojem dlouhodobosti. Dle ustálené judikatury se opakovaním rozumí více než deset pokusů o kontakt a trvajícím obdobím doba alespoň čtyř týdnů.⁴¹ Pokud pronásledování pokračuje delší dobu, je považováno za potenciálně vysoce nebezpečné, protože je zvýšena pravděpodobnost stupňování útoků i násilí, které může následně vést nikoli vzácně k pokusu nebo i k dokonané vraždě oběti.⁴² Ojedinelé nebo náhodné projevy jinak nežádoucího chování tyto požadavky nesplňují. Pro naplnění znaku dlouhodobosti musí jít o vytrvale, tvrdošijně a systematicky prováděné jednání, která vybočují z běžných norem chování. Ne u každé z forem nebezpečného pronásledování je třeba splnit požadavek dlouhodobosti. Je třeba jej vztáhnout k jednání, které má povahu nebezpečného pronásledování jako celku, protože jen tak je možné přiléhavě a komplexně vystihnout povahu a závažnost tohoto trestného činu.⁴³

Jednotlivé formy jednání:

- a) Vyhrožování ublížením na zdraví nebo jinou újmou poškozenému nebo osobám jemu blízkým

-
- a) *vůči dítěti nebo těhotné ženě,*
 - b) *se zbraní, nebo*
 - c) *nejméně se dvěma osobami.*“

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.10.2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012-15.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3006-3007.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.9.2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

Výhružkou je takové nedovolené jednání, které je objektivně způsobilé vzbudit důvodnou obavu. Pod jinou újmu může spadat narušení sexuální integrity, rodinného soužití, způsobení škody na majetku apod. Je třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem případu, jak újmu subjektivně pociťuje ten, jemuž je vyhrožováno. Výhružka může směřovat přímo proti poškozenému anebo mu může být vyhrožováno způsobením ublížení na zdraví nebo jiné újmy osobám jemu blízkým. Není třeba, aby ten, jemuž je vyhrožováno, byl přítomen. Dostatečné je, když je výhružka adresována poškozenému takovým způsobem, že pachatel si je vědom toho, že se poškozený o ní dozví, např. telefonicky, dopisem, ze sociální sítě či prostřednictvím jiného.⁴⁴ Výhružka musí být provedena nedovoleným způsobem a prostředky a musí být míněna vážně.⁴⁵

b) Vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného

Pod pojem vyhledávání osobní blízkosti a sledování jsou zahrnovány nejrůznější způsoby slídění, obtěžování, dotírání, doprovázení či pozorování, jako je čekání před domem, před zaměstnáním a jinými místy aktivit poškozeného, sledování dalekohledem, focení, natáčení, které jsou způsobilé vzbudit požadovanou důvodnou obavu.⁴⁶

c) Vytrvalý kontakt prostředky elektronické komunikace, písemně nebo jinak

Do této kategorie chování patří například opakované zasílání nevyžádaných e-mailů, zahlcování elektronické pošty spamy, nevyžádaná volání na telefon mobilní i pevnou linku, kdy může jít o tzv. telefonní teror, při kterém je oběť vystavena anonymním telefonátům často s výhružným obsahem a je těmto telefonátům vystavena v denních i nočních hodinách, přičemž nemusí jít jen o volání, ale i zasílání sms zpráv. Častý je i tzv. virtuální teror, kdy je oběť kontaktována přes sociální sítě, chaty, jsou jí zasílány spamy a je útočeno na její data v počítači. Telefonní i virtuální teror jsou často užívány společně, což může mít devastující dopad na psychiku oběti. Do této skupiny patří i opakované vzkazy, zasílání dopisů, pohlednic, nevyžádaných pozorností, kontakty přes třetí osobu, která v dobré víře předává vzkaz, dárky či informace.⁴⁷

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3008-3009.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. Zář 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. Zář 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

d) Omezování obvyklého způsobu života

Jde o takové omezení, ke kterému dojde proti vůli poškozeného nežádoucími zásahy pachatele do sféry jeho osobního, rodinného, ale i profesního života. Může jít o omezení v oblasti zájmové, sportovní, kulturní, takové, které se týká aktivit poškozeného. Rozhodujícím hlediskem pak bude subjektivně pocíťovaná újma poškozeného, kterou bude vnímat jako zásah do jeho obvyklého způsobu života. K omezování může docházet například tak, že je poškozený nucen si vypínat svůj mobilní telefon, v důsledku čehož se mu nemůžou dovolat rodinní příslušníci jako za běžných okolností.⁴⁸

e) Zneužití osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu s poškozeným

K výkladu tohoto jednání je třeba odkázat na ustanovení § 4 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb.⁴⁹, který vymezuje, co lze považovat za osobní údaj, tedy jestliže prostřednictvím takového nebo více takových údajů lze zjistit identitu jiného, aniž by bylo přitom nutné vynaložit nepřiměřené množství času, úsilí či materiálních prostředků. Aby ale takové jednání bylo trestné ve smyslu § 354 trestního zákoníku, je třeba ještě splnit tu podmínku, že účelem zneužití takových údajů je získání kontaktu s poškozeným. Není rozhodující, o jaký druh kontaktu pachatel usiluje, cílem může být osobní setkání, zasilání nevyžádaných služeb a dáreků, ale i jiné.⁵⁰

Je třeba, aby jednání pachatele bylo způsobilé vzbudit v jiném důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví, nebo o život či zdraví osob jemu blízkých. Důvodnou obavou se rozumí taková obava, která je objektivně způsobilá vyvolat vyšší stupeň obav, úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, kterým je na poškozeného působeno, kdy ale není nutné, aby takový pocit byl skutečně vyvolán. Důvodná obava nemusí vzniknout, ale musí být reálný její vznik. Je proto třeba pečlivě hodnotit povahu a závažnost takového vyhrožování, vyhledávání osobní blízkosti, sledování, kontaktování, či omezování v obvyklém způsobu života.⁵¹ Důvodnost obavy je možno vyvodit ze

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ § 4 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3011.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3011.

znění výhrůžných projevů, z jejich četnosti a gradace.⁵² Za důvodnou obavu o zdraví své nebo osoby blízké je třeba považovat nejen obavu o zdraví fyzické, ale také obavu ze způsobení psychických poruch. K těm v důsledku pronásledování dříve či později dochází a následně významně ovlivňují způsob života po nikoli jen krátkou dobu. Oběť tak může být v důsledku pachatelova jednání psychicky či fyzicky trvale poškozena. Konkrétní případy je však nutno posuzovat velmi individuálně s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem, zejména k povaze výhrůžek, k fyzickým i psychickým vlastnostem pachatele ve srovnání s charakteristikami poškozeného.⁵³ Pokud by však poškozený uvedené pronásledování bral pouze jako příkoří, které není způsobitelné vzbudit obavu o život nebo zdraví, tak o trestný čin nebezpečného pronásledování nepůjde.⁵⁴

2.2.3 Subjekt

Znaky skutkové podstaty mohou blíže charakterizovat osobu pachatele, tedy subjekt trestného činu. Některých trestných činů se může dopustit pouze osoba v určitém postavení, kdy mluvíme o speciálním subjektu nebo osoba s určitou vlastností jako subjekt konkrétní.⁵⁵ Skutková podstata trestného činu nebezpečného pronásledování nevyžaduje u osoby páchající tento trestný čin ani určité postavení ani určité vlastnosti.

Obecné znaky (fyzická osoba, věk, přičetnost), které charakterizují trestně odpovědného pachatele, nejsou považovány za znaky skutkové podstaty, protože nejde o znaky, které odlišují jednotlivé typy trestných činů.⁵⁶ K osobě pachatele více v kapitole 2.3.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012., sp. zn. 7 Tdo 1492/2012.

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2011, sp. zn. 8 Tdo 1503/2011.

⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 795.

⁵⁵ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 119.

⁵⁶ Tamtéž.

2.2.4 Subjektivní stránka

Je významným znakem skutkové podstaty trestného činu. Obsahuje soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky je zavinění, které má formu úmyslu nebo nedbalosti.

⁵⁷ Subjektivní stránku trestného činu nebezpečného pronásledování charakterizuje úmysl. Téměř vždy půjde o úmysl nepřímý. Pachatel většinou necílí přímo na vzbuzení důvodné obavy jiného o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, jde mu o kontakt s obětí, o upozornění na svou osobu. Pachatel ale ví, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, s tím byl srozuměn.⁵⁸

Úmyslné zavinění musí zahrnovat všechny znaky objektivní stránky trestného činu, tedy jednání, následek i příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Závěr o zavinění pachatele musí být vždy podložen výsledky dokazování. Okolnosti subjektivního charakteru je možné zpravidla dokazovat nepřímo z okolností objektivní povahy, z nichž je možno podle zásad logického myšlení usuzovat na vnitřní vztah pachatele k porušení nebo ohrožení zájmů.⁵⁹

2.3 Osoba pachatele

Pachatelem trestného činu nebezpečného pronásledování může být kterákoli fyzická osoba. Právnícká osoba jím být nemůže, neboť trestný čin nebezpečného pronásledování není vyjmenován v ustanovení § 7 TOPO, které taxativně vymezuje trestné činy, kterých se právnícká osoba dopustit může.⁶⁰

Aby fyzickou osobu bylo možno považovat za pachatele, tedy za subjekt trestného činu, musí být trestně odpovědná, a proto musí dovršit zákonem stanovený věk patnácti let (§ 25 TrZ) a být přičetná (§ 26 TrZ a u mladistvého i § 5 odst. 1

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 207.

⁵⁸ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 229.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11.2011, sp. zn. 8 Tdo 1503/2011.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3299.

ZSVM).⁶¹

Ve smyslu ustanovení § 25 TrZ osoba, která v době spáchání činu ještě nedovršila patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědná. Trestní odpovědnost začíná dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin pachatele, protože až tehdy osoba dovrší patnáctý rok svého věku ve smyslu trestního zákoníku. Osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 15. rok a nepřekročily 18. rok svého věku, označuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže jako mladistvé a u těchto osob je zvláštním způsobem upravena trestní odpovědnost ve speciálním zákoně č. 218/2003 Sb.⁶²

Pojem přičetnosti trestní zákoník nedefinuje, ale pomocí vymezení nepřičetnosti uvádí důvody vylučující trestní odpovědnost. Nepřičetností se dle § 26 TrZ rozumí stav, ve kterém někdo pro duševní poruchu, která je zde v době spáchání činu, nemůže buď rozpoznat protiprávnost svého činu, anebo nemůže své jednání ovládat, přičemž postačí, že chybí jedna z těchto schopností. Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže⁶³ zavedl u mladistvých tzv. podmíněnou či relativní přičetnost, a to vedle nepřičetnosti, která se v plném rozsahu uplatní u mladistvých, pokud nedostatek rozpoznávací nebo ovládací schopnosti má svou příčinu v duševní poruše. Podle § 5 odst. 1 ZSVM mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Tento typ nepřičetnosti není tedy vázán na duševní poruchu, ale na rozumovou a mravní vyspělost.⁶⁴

Přičetnost tedy předpokládá rozumové kritérium, tedy schopnost pachatele vnímat protiprávnost svého jednání a volní kritérium, tedy schopnost určit volní zaměření svého jednání a klást odpor pohnutkám, které vedou k protiprávním činům, tj. schopnost ovládat v tomto smyslu své jednání. Fyzická osoba je přičetná, když jsou u ní

⁶¹ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 184.

⁶² NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 203-204.

⁶³ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 301-302.

obě tyto schopnosti v době činu dány, tedy každá osoba, která je dostatečně duševně vyvinutá a zdravá.⁶⁵

2.4 Kvalifikovaná skutková podstata a její znaky

Kvalifikované skutkové podstaty jsou tvořeny znaky základní skutkové podstaty a nějakým dalším znakem, který typizuje vyšší stupeň závažnosti činů jím charakterizovaných pro společnost. Kvalifikovaná skutková podstata modifikuje tu základní, ale ne v jejích podstatných znacích. Bývá zpravidla uvedena ve druhém a dalším odstavci příslušného ustanovení zvláštní části a je spojena s vyšší trestní sazbou.⁶⁶

Kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 2 písm. a), b) a c) naplní pachatel v případě, že se některého z jednání uvedeného v odstavci 1 dopustí vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

a) vůči dítěti nebo těhotné ženě

Objektivní stránka přečinu nebezpečného pronásledování může být u dítěte a těhotné ženy naplněna výrazně snadněji. Vyhrožování a domáhání se kontaktu s dítětem zejména pokud je mladší 15 let, vyvolá u něj pocit ohrožení a důvodnou obavu o svůj život dříve než by tomu bylo u dospělého člověka. Stejně tak u těhotné ženy budou snadněji vyvolány v důsledku pronásledování její obavy o její těhotenství a klíčící život.

b) se zbraní

Zbraní se zde podle § 118 TrZ rozumí nejen zbraň v technickém slova smyslu, jako střelná nebo bodná zbraň, ale jakýkoli předmět způsobilý vyvolat zranění. Může to tedy být kámen, železná tyč nebo i motorové vozidlo, pokud jím pachatel najíždí na jinou

⁶⁵ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 191.

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 148.

osobu. Trestný čin bude spáchán se zbraní i tehdy, když ji pachatel přímo nepoužil ke spáchání trestného činu, ale měl ji za tím účelem u sebe.

c) nejméně se dvěma osobami

Tedy tak, že se na jednání budou aktivně podílet ještě nejméně dvě další fyzické osoby, tedy alespoň tři. Při jednání nemusí být tyto osoby současně přítomny. Postačuje zásadně součinnost dalších osob, přičemž tyto osoby nemusí o své součinnosti s pachatelem vzájemně vědět. Pachatel ale o této součinnosti vědět musí.⁶⁷

2.5 Důsledek trestní odpovědnosti

Zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání je trest. Trest je právním následkem činu, na kterém lpí vina a spočívá v újmě, která je pachatelem činu pocíťována jako zlo. Účelem trestu je ochrana společnosti před pachatelem trestných činů, zabránění odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, výchova odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život a generálně preventivní účinek trestu, tedy výchovně působit na ostatní členy společnosti.⁶⁸

Pachatel trestného činu nebezpečného pronásledování dle ustanovení § 354 odst. 1 TrZ bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Vyšší trestní sazba hrozí pachateli při naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty podle ustanovení § 354 odst. 2 TZ, kdy může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři roky.⁶⁹ V úvahu připadá i samostatné uložení peněžitého trestu, trestu domácího vězení, obecně prospěšných prací, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem nebo bez dohledu, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu v souladu s ustanovením § 53 odst. 2 TZ. Možnost uložení těchto trestů jako trestů samostatných trestní zákoník limituje splněním

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3012-3013.

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. s. 347-353.

⁶⁹ § 354 odst. 1,2 TrZ.

podmínky v tom směru, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele není třeba uložení jiného druhu trestu.⁷⁰

Nebezpečné pronásledování se vyznačuje takovými znaky jednání, že považují za vhodné upřednostnit podmíněný trest odnětí svobody s dohledem, čímž by byla zajištěna potřebná péče a pomoc pachateli ve zkušební době. Dohledem je pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.⁷¹ V případě pachatelů tohoto trestného činu bude nezbytné sledovat a kontrolovat jejich chování. Dohled nemá být omezen jen na kontrolu chování pachatele, ale má jej motivovat, ovlivňovat jeho chování v pozitivním směru a vést jej k řešení jeho životní situace. Cílem je rozvinout a posílit jeho schopnost žít v souladu se společenskými normami. Pachatel si má uvědomit nepřipustnost svého jednání a plnit podmínky uloženého trestu. Základem vykonávaného dohledu má být pravidelný osobní kontakt, dohled totiž nemůže být realizován „na dálku“ nebo zprostředkovaně přes jinou osobu. Jen osobní kontakt zaručí seznámení se s osobou pachatele, s jeho situací a problémy, které mají být vyřešeny.⁷² Způsobem kontaktu pachatele s probačním úředníkem má být profesionálně vedený rozhovor, nemá jít o pouhé předávání informací.⁷³ Pachatel má povinnost s probačním úředníkem spolupracovat, dostavovat se k němu ve lhůtách, které budou úředníkem stanoveny, informovat jej o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy a umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.⁷⁴

2.6 Souhlas s trestním stíháním pachatele

„V návaznosti na nový trestní zákoník byl s účinností od 1. 1. 2010 novelizován i trestní řád. Byl doplněn katalog trestných činů, které jsou uvedeny v ustanovení § 163 TR, u nichž je zahájení a pokračování v trestním stíhání podmíněno souhlasem poškozeného,

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 726.

⁷¹ § 49 odst. 1 TrZ.

⁷² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2012. s. 681.

⁷³ NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. s. 388.

⁷⁴ § 50 TrZ.

*který by měl jako svědek vůči takovému pachateli právo odepřít podle § 100 odst. 2 TrŘ⁷⁵ výpověď, i o trestný čin nebezpečného pronásledování podle ustanovení § 354 TZ“.*⁷⁶

Na souhlas je třeba se poškozeného dotázat ještě před zahájením trestního stíhání a pokud je stíhání již zahájeno, tak ihned poté, co je poměr obviněného a poškozeného předpokládán ustanovením § 163 TŘ zjištěn. K vyjádření je poskytována přiměřená lhůta orgány činnými v trestním řízení, pokud se poškozený na výzvu ihned nevyjádří. Po marném uplynutí lhůty již souhlas dát nelze a o tom je třeba poškozeného písemně poučit. Zákon předpokládá dvě formy vyjádření souhlasu či nesouhlasu poškozeného s trestním stíháním a to buď písemně, nebo ústně do protokolu.⁷⁷ Svůj souhlas s trestním stíháním může poškozený vzít zpět a to až do té doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě.⁷⁸

V případech uvedených v § 163a TŘ však souhlasu třeba není.⁷⁹ V praxi se bude nejčastěji jednat o případy, kdy příčinou chybějícího souhlasu jsou výhrůžky, nátlak nebo závislost na pachateli.⁸⁰ Pachatelé trestného činu nebezpečného pronásledování se nezřídká k výhrůžkám uchylují a oběť by z důvodu oprávněných obav souhlas s trestním stíháním pachatele odepřela.

⁷⁵ § 100 TŘ :

(2) *Svědék je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.*

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009-2010. s. 3301.

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012.

⁷⁸ Ustanovení § 163 odst. 2 TŘ.

⁷⁹ § 163a TŘ:

- (1) *Souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud*
- a) *Byla takovým činem způsobena smrt*
 - b) *Poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,*
 - c) *Poškozeným je osoba mladší 15 let,*
 - d) *Z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzta zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností*

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 3301.

3 Pachatel

Pro pachatele trestného činu nebezpečného pronásledování se vžilo označení „stalkeri“. Pachatelem trestného činu nebezpečného pronásledování může být kterákoli fyzická osoba. Z kriminologických výzkumů vyplývá, že nejčastěji se jedná o bývalé partnery, relativně časté je i zastoupení osob s duševními poruchami a mezi stalkery patří i obdivovatelé známých osobností.⁸¹ Přesto, že každý případ se liší, v průběhu času se chování stalkera typicky stává více a více výhružným, závažným a násilným. Aktivity pachatele se obvykle stupňují od toho, co může oběť považovat pouze za otravné či dotěrné, do takového stupně, že chování pachatele je posedlé a nebezpečné. Stalking se objevuje ve velmi různých situacích a mezi lidmi majícími různé vztahy, mezi spolupracovníky, mezi známými, mezi bývalými partnery i mezi osobami, které se neznají.⁸²

Stalkeři pocházejí z různých sociálních vrstev a věkových kategorií. Převážná většina z nich jsou muži a je jim mezi 30 a 40 lety. Příznačné je, že je mezi stalkery mnoho osob, kterým se zhroutil partnerský vztah. Častá je i nezaměstnanost stalkerů či fakt, že o své místo přišli v důsledku zaneprázdnění jejich činností.⁸³

Záměr pachatelů pokrývá širokou škálu. Může jít o touhu po kontaktu a kontrole, o posedlost, žárlivost nebo vztek. Stalker může cítit intenzivní přitažlivost k oběti nebo také extrémní nenávisť.⁸⁴

⁸¹ DRESSING, Harald, Henning MAUL-BACKER, Peter GASS. Překlad Jan HÁJEK. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. č. 10/2007. Praha: C.H. Beck, 2012. S. 279-281.

⁸² A publication of the National Institute of Justice, Research Report: Domestic violence, Stalking, and Antistalking Legislation. Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/stlkbook.pdf>.

⁸³ DRESSING, Harald, Henning MAUL-BACKER, Peter GASS. Překlad Jan HÁJEK. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. č. 10/2007. Praha : C.H. Beck, 2012. S. 279-281.

⁸⁴ A publication of the National Institute of Justice, Research Report: Domestic violence, Stalking, and Antistalking Legislation. Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/stlkbook.pdf>.

3.1 Typologie pachatelů

Dle Velkého psychologického slovníku je typologií „*rozdělení soustavy osob, objektů nebo jevů do skupin podle určitého kritéria, znaku nebo souboru znaků*“.⁸⁵ Typologie zaměřené na pachatele se snaží identifikovat odlišné zákonitosti nebo modely, do kterých je pak možné tyto pachatele zařadit. Obecně jsou jednou krajností pachatelé, jejichž kriminální kariéra se skládá pouze z jednoho trestného činu a druhou jsou tzv. kariéroví pachatelé, kteří se dopouští trestných činů s vysokou frekvencí a po velmi dlouhé časové období.⁸⁶ Od počátku 90. let se v zahraničí objevují studie, které popisují a vysvětlují různá hlediska stalkingu. Cílem psychologických zkoumání pachatelů tohoto trestného činu je zjistit, jaké povahové vlastnosti jsou pro pachatele typické. Skupina pronásledovatelů je ve studiích podrobena různým psychologickým testům, které mají za cíl zjistit jejich společné charakteristiky.

Na základě provedených studií bylo většinou zjištěno, že chování oběti má na spuštění pronásledování nepatrný či žádný vliv. Problém tedy tkví v osobnosti pachatele, ne oběti. Byly také zjištěny odlišnosti v osobnostech mužských a ženských pachatelů. Takovou odlišností je například tíhnutí k obtěžujícímu chování ze strany mužů, protože neumí řešit vztahové problémy jiným způsobem, kdežto ženy volí obtěžující chování kontrolovaně.⁸⁷ Prováděné studie míří na objasnění psychologie pachatelů a jejich uspořádání do určitých typů.

3.1.1 Psychopatologická typologie

Na psychopatologické úrovni je rozlišována skupina psychotických stalkerů, intermediární skupina a skupina psychicky zdravých stalkerů.⁸⁸ Při posuzování

⁸⁵ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010.

⁸⁶ BLATNÍKOVÁ, Šárka. Typologie pachatele. *Trestněprávní revue*. č. 3/2010. s. 84-85.

⁸⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 82-86.

⁸⁸ DRESSING, Harald, Henning MAUL-BACKER, Peter GASS. Překlad Jan HÁJEK. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. č. 10/2007. S. 279-281.

trestnosti jednání stalkera je třeba nejdříve pachatele zařadit do jedné z uvedených skupin a dále se zkoumá, jaká je schopnost stalkera se ovládat.

- a) U psychotických stalkerů je analyzována stalkerova motivace. Zda je stalker přesvědčen, že mezi ním a obětí je milostný vztah, který ve skutečnosti neexistuje nebo je stalkerovo chování determinováno pocitem křivdy. Stalkerovo chování však nemusí být v žádné relaci s jeho psychotickými prožitky a může být vyvoláno antisociální poruchou osobnosti. V uvedených případech stalkerova schopnost se ovládat zůstává neporušena.
- b) V tzv. intermediárních případech stalker mění své životní návyky, přestává pracovat, vyhledávat sociální kontakt. Tento stav bývá spatřován zejména u stalkingu bývalých partnerských vztahů, tedy u tzv. expartner stalkingu. Rozchod partnerů většinou není důsledný, dochází ke smířování a opakovaným rozepřím, kdy se opuštěný partner ocitá v zoufalství a stále nové naději. U některých projevů chování může být stalkerova schopnost se ovládat snížena. K posouzení takových případů je pak vyžadováno zvláštních znalostí a nutná analýza konkrétní situace.
- c) U skupiny psychicky zdravých stalkerů je schopnost ovládat se zachována.

3.1.2 Typologie pachatelů podle autorů Boon a Sheridanová⁸⁹

Při zařazování pachatelů do jednotlivých typů se uplatňují kritéria jako vztah k oběti, motivace pachatele, jeho osobnost či typ oběti, zda jde o bývalého partnera nebo známou osobnost.

⁸⁹ BOON, Julian a Lorraine SHERIDAN. *Stalking and psychosexual obsession: psychological perspectives for prevention, policing, and treatment*. Editor Julian Boon, Lorraine Sheridan. New York : Wiley. Wiley series in psychology of crime, policing, and law. České ekvivalenty označující jednotlivé typy vychází z : ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008.

a) tzv. ex-partner stalking

Důležitou potřebou a touhou každého jedince je být uznáván a respektován. Živná půda pro expartner stalking vzniká, když jsou tyto touhy spojeny s trváním vztahu, který chce druhý partner ukončit. Expartner stalking tedy vzniká jako následek rozchodu mileneckých vztahů či rozvodu manželství a objevuje se jak v souvislosti s krátkodobými, tak dlouhodobými vztahy. Většina těchto pronásledovatelů vykazuje povahové nápadnosti, mohou být přítomny paranoidní, narcistické a dependentní rysy osobnosti.⁹⁰ Konec vztahu a reakce rozcházejících se partnerů mohou být různé, konflikty a emoce patří k normálnímu obrazu těchto situací. Nemusí proto být jednoduché rozlišit komplikovanou reakci na rozchod od stalkingu, resp. nebezpečného pronásledování ve smyslu skutkové podstaty § 354 trestního zákoníku.⁹¹ Více k tzv. expartner stalkingu v kapitole 3.2.

b) Pronásledování umanutým obdivovatelem

V tomto případě u pachatele nepozorujeme zvýšené riziko fyzické agrese. Pachatel svou oběť vnímá jako idol, nemá v plánu osobě škodit. Stalker touží po vztahu, jeho chování se vyznačuje prvky adorování a obdivu. O oběti fantazíruje na romantické a pozitivní rovině. Pachatel svou oběť zná jen povrchně z místa bydliště, školy, práce a jiných aktivit. Oběť zpočátku nemůže tušit, že jí žádné vážné nebezpečí nehrozí, tento typ nelze na počátku odlišit od jiných forem stalkingu.

c) Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami

V rámci tohoto typu se rozlišuje pronásledovatel méně nebezpečný a pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností. V prvním případě pachatel žije v představě ideálního vztahu, netrpí psychotickými poruchami a vyniká výraznou schopností manipulace. V druhém případě je pravděpodobné, že pachatel již byl v péči psychiatrického zařízení nebo evidován policií pro své problémové chování. Je ve svém pronásledování nevypočitatelný a výjimkou nejsou agresivní projevy.

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. č. 2/2011. s. 3.

⁹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. Č. 2/2011. s. 5.

Častý je telefonní teror, nevyžádané návštěvy na pracovišti a schopnost objevovat se v nepravidelných časech na různých místech.

d) Sadistický pronásledovatel

Tento typ pachatelů vykazuje značnou nebezpečnost. V praxi jde o dlouhodobé a vytrvalé pronásledování. Pachatel je komunikativní, manipulativní, egocentrický a povrchní. Doporučuje se izolace oběti od pachatele, neboť hrozí, že pachatel oběť fyzicky napadne, což může skončit až tragicky. Stalkerovi jde o maximální kontrolu nad obětí. Jeho aktivity směřují k negativním cílům, snaží se oběť znepokojit, zeslabit ji a ukázat jí svou moc. Do pronásledování jsou vtaženy i blízké osoby a přátelé.

3.1.3 Typologie podle způsobů pronásledování⁹²

Němečtí autoři Voss, Hoffmann a Wondrak ve svém výzkumu nevycházeli z osobnostních charakteristik, ale ze způsobů pronásledování. Projevy stalkerů poté rozdělili na dva způsoby, na distální stalking a proximální stalking.

a) distální stalking

Distální stalking je pronásledováním na dálku. Stalker oběti telefonuje, posílá SMS zprávy, e-maily nebo dárky, přičemž osobně do kontaktu s obětí nevstupuje.

b) Proximální stalking

Proximální stalking obsahuje projevy, při kterých se stalker dostává do kontaktu s obětí nebo do její blízkosti. Postává před domem oběti, zanechává jí zprávy, vniká do bytu či pracoviště oběti.

⁹² VOSS, Hans-Georg, Jens HOFFMANN a Isabel WONDRAK. *Stalking in Deutschland: aus Sicht der Betroffenen und Verfolger*. 1. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2006.

Uvedené typy stalkerů se dle zjištění výzkumu lišily jen v případě proximálního stalkingu, obě skupiny užívaly aktivit distálního stalkingu. Většina pronásledovatelů obou skupin uvedla, že obranné reakce oběti je k ukončení aktivit nepřiměřely. Pachatelé první skupiny byli přesvědčeni, že oběť o ně má stále zájem. Pachatele druhé skupiny vedl motiv kontroly a moci.

3.2 Expartner stalking a jeho podoby

„Hlavním tématem expartner stalkingu je neschopnost unést jednostranné ukončení intimního partnerského vztahu“. ⁹³ Pronásledovatele motivuje vidina slepení ukončeného vztahu anebo snaha se za rozchod pomstít, přičemž oba tyto motivy se často prolínají. Odpovídají tomu i nevyžádané vzkazy, které obsahují buď vyznávání lásky a obdivu nebo výhrůžky s agresivním obsahem. ⁹⁴ Pronásledování, které je spuštěné rozpadem partnerského vztahu, je těžkou životní situací pro oběť i pachatele. Nesnadným problémem bývá i pro odborníky, kteří mají posoudit nebezpečnost pronásledovatele v trestně právním řízení nebo přispět k vyřešení péče bývalých partnerů o společné děti v civilním řízení. ⁹⁵

Že rozchod by mohl být komplikovaný, může potenciální oběť intuitivně vyvodit již v průběhu trvání intimního vztahu. K varovným znakům patří zjevné majetnické projevy partnera, žárlivost, manipulativní sklony a snaha o kontrolu. Zvýšenou pozornost by mělo vzbudit i pedantské chování a trestání za údajná provinění. Mezi povahovými vlastnostmi pachatele se objevuje nízká frustrační tolerance, přecitlivělost, abnormální partnerská závislost, nejistota v sociálních kontaktech, různé typy posedlostí a ulpívavé projevy. ⁹⁶

Mnoho studií (viz např. Stadler⁹⁷) doložilo, že v závažných případech stalkingu docházelo již v průběhu vztahu k psychickému týrání partnerky cestou její kontroly.

⁹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat? *Právo a rodina*. č. 7/2009. str. 1

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. 2011. č. 2/2011. s. 7-8.

⁹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpeční expartneri. *Právo a rodina*. 2011. č. 3/2011. s. 3.

⁹⁷ STADLER. *Ex-Partner-Stalking im Kontext familienrechtlicher Auseinandersetzungen*. Frankfurt, 2009.

Byla omezována v sociálních vazbách, byly jí udělovány zákazy a příkazy ohledně toho, co smí nebo nesmí, partner prověřoval její pohyb a kontakty.

3.2.1 Podoby expartner stalkingu

V rámci pronásledování bývalým partnerem je možné rozlišit dvě varianty, které se liší svou vazbou na domácí násilí. Jde o defenzivní a ofenzivní pronásledování. Defenzivnímu přitom nepředchází žádné fyzické domácí násilí, ale i tak není partnerský vztah symetrický, neboť se budoucí pronásledovatel obává ztráty své partnerky a stává se na ní emocionálně závislým. Ofenzivní stalking je však pokračováním fyzického domácího násilí a je motivován snahou o obnovení kontroly nad obětí. U této varianty je nutné myslet primárně na ochranu oběti. Jako nástroj kontroly a deptání mohou být pronásledovatelem využívány i děti.⁹⁸

Bývalí partneři se průměrně více uchylují k násilí než neznámí pronásledovatelé nebo ti, které oběť zná, ale neměla s nimi intimní vztah. Jde o nebezpečnou formu pronásledování, protože riziko násilností je zde značné. Nejprve dochází k poškozování věcí oběti, k útokům proti domácím mazlíčkům a nakonec je fyzicky napadána i oběť. Fyzické násilí obvykle graduje a může dospět až do fáze vražedného jednání.⁹⁹ Předchozí domácí násilí a následné pronásledování bývalým partnerem vykazují některé společné projevy, jako je zastrašování a vyhrožování, vztek a žárlivost, fyzické a sexuální násilí, kritika, zesměšňování a ponižování oběti a kontrola oběti. Pachatelé se vyznačují emocionální labilitou, výbuchy zlosti, střídáním nálad a egocentriem. V intenzivní fázi dochází k výhrůžkám a ty je třeba brát vážně, protože existuje velké riziko, že se výhrůžky naplní. Konečnou fází nebezpečného pronásledování jsou tzv. avizované zločiny. Nejde o samostatnou kategorii deliktů, ale o naplnění předem vyslovených výhrůžek. Dochází tak k tragickým případům, které podtrhly návrhy na

⁹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. č. 2/2011. s. 6.

⁹⁹ Například případ Romanky Schuppanové z roku 2008 a Veroniky Malaníkové z roku 2009, které byly pronásledovány svými bývalými partnery tak, že je dlouhodobě sledovali na každém kroku, postupně začali zanechávat vulgární vzkazy, vyhrožovat ublížením na zdraví až vraždou nejen jim, ale i osobám jim blízkým. Pachatelé neunesli ukončení vztahu, až nakonec naplnili avizovaná jednání. Oba případy skončily tragicky. Dostupné z : <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10303355531-stalking/>.

zařazení nebezpečného pronásledování do trestního zákona jako samostatnou skutkovou podstatu. O druh pronásledování bývalým partnerem jde v 50% všech případů.¹⁰⁰

Existuje několik faktorů, které pozitivně ovlivňují ukončení expartner stalkingu. Patří mezi ně nový partnerský vztah pronásledovatele, práce přinášející uspokojení a sociální zadostiučinění, racionální usměrnění ze strany vlastního advokáta, psychologická asistence, kdy může stalker ventilovat pocity ponížení a frustrace, poradenství zaměřené na rozbor důvodů kolapsu vztahu, ale i sankce včetně uvěznění.¹⁰¹

Pronásledování bývalým partnerem je rozlišováno na lehké a závažné případy. V lehkých případech při správném chování oběti obtěžování postupem času slábne, až nakonec ustane. V závažných případech je ale potřeba profesionální intervence, která bude zaměřena na oběť i pronásledovatele. Při určování, zda jde o závažné, tedy nebezpečné pronásledování, je k dispozici několik určovacích kritérií, kdy je směrodatná především délka trvání, povaha a intenzita aktivit pronásledovatele. O nebezpečné pronásledování jde tehdy, když doba trvání pronásledování po jasném ukončení vztahu je delší než tři měsíce, pokud bývalý partner používá nejméně dva způsoby pronásledování a s počtem různých aktivit roste i závažnost a pokud se pronásledovatel uchýlí k vyhrožování.

Svébytným problémem je vyhodnocení míry nebezpečnosti expartner stalkera. Mezi rizikové faktory, které uvádí FBI¹⁰² ve svém inventáři, patří např. užívání alkoholu a drog, děti jako prostředek nátlaku, násilí na veřejnosti, avíza vraždy nebo sebevraždy, stav zoufalství, přítomnost psychopatologie, extrémní kontrola nebo nedůsledné chování oběti. Různí se názory expertů na to, zda se dá věřit pocitům a názorům pronásledované oběti při vyhodnocování rizik případu. Expartneři často podceňují riziko extrémního násilí a smrtící úmysly nebo odhodlání svému partnerovi či partnerce nepřisuzují a nedovedou si představit, že by byl schopen fyzického násilí.¹⁰³

¹⁰⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 48-52.

¹⁰¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpeční expartneři. *Právo a rodina*. č. 3/2011. str. 2.

¹⁰² GOEBEL, G a LAPP, M. Stalking mit tödlichen Ausgang. *Kriminalistik*. 2003, č. 6., s. 369-377.

¹⁰³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpeční expartneři. *Právo a rodina*. č. 3/2011. s. 3-5.

3.2.2 Profily expartner stalkerů

Jednotný profil pronásledovatele bývalého partnera či partnerky neexistuje. Stalkeři po rozpadu vztahu nejsou homogenní skupinou. O sestavení profilových charakteristik se pokusil výzkumný tým Stadlerové.¹⁰⁴ Byla konstatována široká rozmanitost osobnostních vlastností jako vnitřní nejistota, sklon k úzkostným stavům, zvýšená agresivita či naopak submise, vlastnický postoj k partnerovi nebo partnerce, žárlivost, připisování viny jiným nebo nízké či naopak vysoké sebevědomí. Byly zjištěny i znaky vysloveně rizikových pronásledovatelů. Mezi nimi rozvinuté schopnosti manipulace, tedy schopnosti živě a sugestivně řečnit především v kontaktu s obětí, kdy oběť nakonec vzdá deptající rozmluvy, hodiny kázání a odsouhlasí to, co chce pronásledovatel slyšet. Dále absence náhledu na problematičnost svého jednání, neboť pronásledovatel hodnotí své jednání jako běžné a vinu připisuje jiným. Nebezpeční pronásledovatelé také mívají problémy se zapadnutím do kolektivu na pracovišti, často také nakonec zůstávají bez práce a otevře se jim tak prostor pro věnování svého volného času na pronásledování. Na nabídku poradenství či terapie reagují odmítavě, možnost návštěvy odborníka zavrhnou. Vůči veřejnosti vystupují šarmantně a korektně. Rizikový pronásledovatel často také zneužívá role rodiče, očerňuje partnera v přítomnosti dětí, detailně děti prohlíží s cílem vypátrat stopy po násilí, opakovaně partnera udává na úřadech kvůli zanedbávání dětí apod.¹⁰⁵

3.3 Pronásledování známých osobností

Zájem veřejnosti o stalking rozpoutalo pronásledování celebrit. Předpokládá se, že známé osobnosti tvoří jednu třetinu všech obětí stalkingu. Pronásledovatele celebrit je možné si představit jako jedince, kteří vedou osamělý život, nejsou sociálně příliš úspěšní, a proto se uchylují k představám o smyšlených vztazích. Obvykle se u nich zjišťuje narcistická porucha, chovají se velmi emocionálně a dramaticky. U

¹⁰⁴ STADLER, L. Ex-Partner-Stalking im Kontext familienrechtlicher Auseinandersetzungen. Frankfurt : Verlag für Polizeiwissenschaft 2009.

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. č. 3/2011. s. 6-7.

pronásledovatelů běžných obětí se tyto rysy objevují velmi vzácně. Stalking celebrit je spojován s erotomanií, kdy pronásledovatel fantazíruje o tom, že je milován svou obětí. Jsou mediálně známé případy, kdy pronásledovatelé vyzývali objekt svého zájmu, aby s k němu nastěhoval nebo dokonce zaslal dopisovou bombu a spáchal sebevraždu před kamerou, díky jejímuž záznamu se policii podařilo dopis včas zadržet.

Časté také je, že stalker v průběhu svého pronásledování vystřídá několik obětí, ale vyskytly se i případy, kdy stalker pronásledoval více obětí najednou. Z uvedeného se dá usuzovat, že stalkerům jde více o proces pronásledování než o cílenou osobu. Mnohdy pronásledování ustalo, když se v médiích objevily zprávy o vážném vztahu sledované osoby. Výzkumy ukázaly, že cílem pronásledování se stávají spíše přátelské a dostupné známé osobnosti. Celebrity drsnější image budou méně pravděpodobně cílem takových pronásledovatelů.¹⁰⁶

Jen asi 10% těchto stalkerů jsou erotomany, ale většina z nich může být agresivní. I když jejich oběť odmítá jakoukoli náklonnost, oni „znají svou pravdu“. Jakékoli gesto, dokonce i zdržovací příkaz, je pro ně známkou potvrzení zájmu.¹⁰⁷

3.4 Současný trend zkoumání příčin pronásledování

Dnes jsou zdůrazňovány spíše sociální aspekty a souvislosti než hledání jádra problému v narušené osobnosti stalkera. Původním psychopatologickým koncepcím je přikládán jen omezený význam a stalking je dnes většinou expertů chápán jako sociálně strukturální porucha mezilidské interakce.¹⁰⁸ Podle Dressinga¹⁰⁹ představuje stalking všeobecně se vyskytující a archetypální chování, které není příznačné pro určitou strukturu osobnosti, psychickou poruchu či sociální situaci. V současné době je určující sociálně ekologický přístup, podle kterého je spatřován původ stalkingu v nedostatečném začlenění stalkera do sociálních struktur. Mnozí stalkeři jsou

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 67-69.

¹⁰⁷ Ramsland, Katherine. *Celebrity stalkers*. *Psychology Today*. Dostupné z : <http://www.psychologytoday.com/blog/shadow-boxing/201202/celebrity-stalkers>.

¹⁰⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Expartner stalking a jeho podoby*. *Právo a rodina*. č. 2/2011. s. 2.

¹⁰⁹ DRESSING. *Stalking! Verfolgung, Bedrohung, Belastigung*. Bern: Hans Huber, 2005. str. 11-38.

osamoceni, sociálně izolování a obecně jim chybí mezilidské vztahy, o které bojují nesprávnou cestou.¹¹⁰

¹¹⁰ ČÍRTOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. č. 2/2011. s. 2.

4 Oběti stalkingu

Osobou oběti trestného činu se zabývá vědní obor viktimologie, který zajímá podíl oběti a její vztah k vývoji trestného činu. Zajímá se o oběť jak před a v průběhu páchaní trestného činu, tak později, kdy jsou zmírňovány a odstraňovány následky trestného činu.¹¹¹

Obětmi trestného činu nebezpečného pronásledování mohou být muži i ženy, nezáleží na věku, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci. Statisticky je častěji obětí svobodný člověk žijící samostatně či osoba po rozchodu. Z pohledu viktimologie nejde o jednorázový čin, kdy se s ním oběť může následně vyrovnat, naopak se oběť cítí permanentně ohrožena. Oběti se ocitají ve stavu stálého zneklidnění a strachu. Začátek pronásledování oběť začne pociťovat v okamžiku, kdy snahy pronásledovatele o kontakt prožívá jako nevyžádané a nechtěné. Pro oběť není jednoduché rozlišovat mezi obyčejnými projevy zájmu, které jsou neškodné a mezi projevy nebezpečnými.¹¹²

K řešení jednotlivých případů nebezpečného pronásledování je třeba přistupovat značně individuálně. Hlavním cílem je nejprve zajistit fyzickou bezpečnost oběti a stalking zastavit. Je několik strategií, které mohou podpořit ukončení stalkingu. Oběť musí stalkerovi důrazně sdělit, že o žádný kontakt nestojí. Pronásledovatelé obvykle realitu idealizují a sdělení oběti neberou vážně. Důležitá je důslednost na straně oběti, neboť jakákoli aktivní komunikace ze strany oběti je pro stalkera povzbuzením. Dalším doporučením je vyhnout se setkání. Pronásledovaným připadá nespravedlivé, že samy nic neudělaly a musí kvůli pronásledovateli přestat navštěvovat svá oblíbená místa či se dokonce přestěhovat. Správnou strategií je dále uchovávat dokumentaci o stalkerově aktivitě. Vždy je třeba oběti doporučit, aby evidovala a uchovávala všechno, co může doložit konkrétní podobu pronásledování. Informace jsou důležité pro právní postup ve věci, ale i pro posouzení rizik a pro vývoj situace. Možnost ochrany oběti zvyšuje zveřejnění stalkingu, včasné informování okolí posiluje duševní sílu oběti a pocit

¹¹¹ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. s. 45.

¹¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 83.

kompetence. Pasivitu a bezmoc sníží i vyhledání pomoci. Potvrzení důvěryhodné osoby, že obavy jsou na místě, může oběť utvrdit v záměru vyhledání profesionální pomoci.¹¹³

Při výzkumu, který uveřejnil U. S. Department of Justice v roce 2009, bylo zjištěno, že ročně se stane na území Spojených států amerických obětí stalkingu 14 z 1000 osob starších 18 let. Asi polovina obětí byla nevyžádaně kontaktována alespoň jedenkrát týdně a 11% obětí bylo pronásledováno 5 a více let. Bylo zjištěno, že riziko stalkingu je vyšší pro osoby rozvedené či žijící single. 1 ze 4 obětí ohlásila i nějakou z forem cyberstalkingu. 3 ze 4 obětí pachatele alespoň vzdáleně znaly, přičemž jednotlivci byli pronásledováni pachatelem přibližně stejného věku. Nejčastější formou pronásledování byly nechtěné telefonáty a sms zprávy. 30% žen a 20% mužů následně vyhledalo psychologickou nebo jinou odbornou pomoc, úzkostlivě se začali obávat o své osobní bezpečí, začali s sebou nosit předměty k ochraně své osoby, ztratili čas pro svou práci, přičemž někteří se k ní už nevrátili, z důvodu návštěv soudu, konzultací se svým právním zástupcem, setkání s psychologem a z důvodu nechtěného setkání s pachatelem. Z výpovědí obětí stalking ustal tehdy, když oběť změnila místo svého bydliště, když si pachatel našel nový objekt zájmu, když si našel nového partnera nebo když obdržel varování od policie.¹¹⁴

4.1 Psychologický dopad stalkingu na oběť

Duševní vyrovnání se s neočekávanou negativní událostí je individuální a má různý průběh. Viktimizace, tedy proces, ve kterém se potenciální oběť stává obětí skutečnou, je pro ni stresující a nenadálou událostí. Oběť ji prožívá jako krizi, jež ohrožuje vlastní „já“. Oběť může pociťovat zneuctění a ztratit pocit důvěry, kdy se oběť cítí bezbranná a začíná se jí svět a lidé v něm jevit jako nepředvídatelní a schopní bezdůvodně škodit. Obvyklá je i ztráta pocitu kontroly, kdy oběť přichází o jistotu schopnosti kontrolovat své životní situace, jsou prolomeny obranné mechanismy, které udržují duševní

¹¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 87-88.

¹¹⁴ U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics. *Stalking Victimization in the United States*, January 2009. Dostupné z : <http://www.ovw.usdoj.gov/docs/stalking-victimization.pdf>.

stabilitu.¹¹⁵

Pronásledování poškodí oběť v sociální, pracovní i psychické oblasti. Pro oběti stalkingu je velmi obtížné udržet si běžný životní styl. Jejich pozornost a obezřetnost je vystupňována do extrému, oběť zredukuje své sociální kontakty, přestane vycházet z domova. Chování pronásledovatele je velmi nepředvídatelné a způsobuje tak ztrátu pocitu kontroly. Oběť v důsledku pronásledování prožívá bezmoc a začínající depresivní stavy. Na stalkingu mohou ztroskotat i stabilní partnerské vztahy.¹¹⁶

Pokud je psychologický dopad trestného činu zvláště ničivý, může se u oběti rozvinout tzv. posttraumatická stresová porucha. Jde o soubor poruch chování a prožívání, které nastanou v důsledku silného stresového prožitku. Může jít o poruchy spánku, deprese nebo výkyvy nálad. Zvláštnost této poruchy je v tom, že se může rozvinout až po delším časovém období od prožité krize.¹¹⁷

Není výjimkou, kdy oběti v důsledku pronásledování změnilы místo svého bydliště, zaměstnání, změnilы svá telefonní čísla, e-mailové adresy. Častými jsou i psychosomatické problémy jako bolesti hlavy, nespavost, nechutenství, objevují se i příznaky úzkosti a depresivních stavů, poruchy koncentrace, nadměrná bdělost a ostražitost.¹¹⁸

Útrapy oběti jsou ukončeny až v okamžiku, kdy se skutečně přestane obávat násilí ze strany pachatele. Proto je nutné, aby pronásledovatel změnil své chování, ale i své myšlení. Tam, kde je to nezbytné, je třeba zkombinovat sankce s terapeutickými opatřeními, které pachateli pomohou lépe zvládnout svou životní situaci a podpoří ho v hledání nové životní perspektivy.¹¹⁹

¹¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion, 1998. str. 113-114.

¹¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. str. 122.

¹¹⁷ Tamtéž. str. 117-118.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 90.

¹¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 123.

4.2 Falešná oběť

V oboru viktimologie se objevuje termín „falešná“ oběť. Je jí osoba, která se vydává za oběť trestného činu, přestože jí není. Osoba v kontaktu s policií tvrdí, že je obětí, ačkoliv žádný pachatel ani trestný čin neexistují. Můžeme rozlišovat dva základní typy falešných obětí. Ty, které svou viktimizaci záměrně předstírají, jednájí tak z důvodu pomsty, touhy získat pozornost a ty, které ztratily kontakt s realitou. Obě skupiny jsou o své viktimizaci subjektivně přesvědčeny. Důležitou roli zde hrají různé duševní poruchy, na jejich pozadí vzniká přesvědčení, že po nich někdo slídí, mívají paranoidní stavy či bludy. Cílem může být i profit z pozice oběti, uspokojení přináší zájem, pozornost a starost okolí. Skutečné oběti jsou někdy pronásledovány takovými způsoby, že jejich popis vyvolává značné pochybnosti. A naopak – falešné oběti dokážou situaci líčit velmi důvěryhodně. Nepravé oběti často tvrdí, že je pronásleduje neznámá osoba či více osob současně, stalking je však vždy páchan jednatelivcem. Falešné oběti neumějí často uvést událost či okamžik, kdy stalking začal. Zmiňují slídění a obtěžování, ale na veřejnosti se bez obav pohybují. Při líčení událostí si uvedené údaje často odporují. Předstírání viktimizace je sice výjimkou, ale i přesto je nutné při přijímání trestního oznámení myslet i na takové případy.¹²⁰

4.3 Zákon o obětech trestného činu¹²¹

Aby byly potřeby obětí efektivně uspokojovány, je třeba pro to vytvořit odpovídající organizační a legislativní předpoklady. Proto jsou zakládány a rozvíjeny občanské iniciativy ve prospěch obětí trestných činů. Již v roce 1991 bylo založeno občanské Sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti „Bílý kruh bezpečí“, které poskytuje viktimologickou intervenci a provozuje poradny pro oběti trestných činů. Jejich prostřednictvím nabízí obětem právní a psychologickou pomoc. Ve prospěch obětí pracují i další nestátní organizace, jako jsou linky důvěry či poradny zaměřené na

¹²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. s. 102.

¹²¹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

poskytování pomoci při řešení domácího násilí nebo partnerských krizí.¹²²

V polovině loňského roku byl ministerstvem spravedlnosti zpracován návrh zákona o obětech trestných činů. Zákon byl vyhlášen dne 25. 2. 2013 ve Sbírce zákonů v částce 20 pod číslem 45/2013 Sb.¹²³ Zákon o obětech trestných činů je výrazným pozitivním posunem ve prospěch pomoci obětem trestné činnosti v České republice.

Otázka obětí trestných činů byla dosud neúplně upravena v několika právních předpisech. První zákon, který specificky upravil pomoc ve prospěch obětí trestných činů, je zákon o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti z roku 1997. Jeho hlavním smyslem bylo nabídnout oběti násilného trestného činu finanční pomoc jako kompenzaci utrpěné újmy. Nedostatkem této úpravy byly například velmi striktní podmínky pro poskytnutí peněžité pomoci nebo nízké částky poskytnuté pomoci. Nedostatky tohoto zákona i nedostatečná psychologická a sociální péče o oběť trestného činu vedly k přípravě nového zákona.¹²⁴

Cílem nového komplexního zákona je přiblížit se ostatním státům západní Evropy. Ministerstvo spravedlnosti se při přípravě zákona inspirovalo příkladem Švýcarska, Kanady nebo Německa, kde je tato problematika upravena samostatným zákonem.¹²⁵ Obecně je cílem zákona přispět k tomu, aby oběť trestného činu přestala být pojmána jako pouhý objekt trestního řízení a zdroj informací, cílem je také posílení neprocesních práv oběti, jako je právo na respektování její důstojnosti, na poskytování informací, právo na peněžitou pomoc a právo na zpřístupnění komplexní odborné pomoci. Dle uvedeného zákona se obětí rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo fyzická osoba, na jejíž úkor se pachatel obohatil. Platí, že každá osoba, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, se považuje za oběť, nevyjde-li najevo opak. Zákon vytváří i kategorii tzv. zvlášť zranitelných obětí. Takovou obětí je oběť, která je osobou mladší 18 let, osobou, která je postižena mentálním nebo fyzickým nebo psychickým handicapem nebo smyslovým poškozením, dále oběť, která je obětí trestného činu

¹²² VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. č. 4/2013. s. 83.

¹²³ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. [online]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=617>.

¹²⁴ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. č. 4/2013. s. 84.

¹²⁵ DRAHORÁD, Jan. Poslanci schválili v závěrečném čtení zákon o obětech trestných činů. [online]. Dostupné z : <http://zpravy.kurzy.cz/344419-poslanci-schvalili-v-zaverecnem-cteni-zakon-o-obetech-trestnych-cinu/>.

obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku, obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy.¹²⁶

4.3.1 Práva oběti

Hlavní význam nového zákona spočívá ve vymezení šíře a obsahu přiznaných a státem zajištěných práv.¹²⁷ Mezi práva oběti, která zákon upravuje patří :

1) Právo na poskytnutí odborné pomoci

Pod odbornou pomoc spadá psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc a restorativní programy. Odborná pomoc se má poskytovat po dobu, po kterou to vyžaduje její účel, bez ohledu na fázi trestního řízení. Odborná pomoc je poskytována bezplatně zvláště zranitelným obětem na jejich žádost a dále je bezplatně poskytována za podmínek a v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy.¹²⁸

Řešení stalkingových případů předpokládá úzkou spolupráci s odborníky z řad psychiatrů, psychologů, ale také dalších institucí typu mediační a probační služby.

2) Právo na informace, přičemž je kladen důraz na srozumitelnost poskytovaných informací

Oběť musí být informována již při prvním kontaktu s ní o tom, u kterého orgánu může podat oznámení o skutečnostech, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin. Dále mají být informovány o etapách řízení, které následují po trestním oznámení a úloze oběti v těchto etapách, jak a za jakých podmínek může oběť získat ochranu,

¹²⁶ MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. č. 2/2012.s. 91-103.

¹²⁷ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GŘIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. č. 4/2013. s. 84.

¹²⁸ MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. č. 2/2012.s. 91-103.

v jakém rozsahu a za jakých podmínek má oběť přístup k právnímu poradenství a právní pomoci a pokud oběť bydlí v jiném státě, jaké jsou zvláštní prostředky, které jsou jí k dispozici pro zajištění ochrany jejích zájmů. V § 9 stanoví zákon informační povinnost pro subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, pro orgány veřejné moci a také pro zdravotnická zařízení. Při poskytování informací se dbá na to, aby oběť byla informována srozumitelným způsobem se zohledněním jejího věku, rozumové a volní vyspělosti a zdravotního stavu. Oběti jsou při prvním kontaktu s policií informace poskytovány ústně a dále pouze písemně.¹²⁹

Podpora oběti v případě nebezpečného pronásledování má obsahovat informování o podstatě stalkingu a jeho pachatelích. Potenciálně ohrožená osoba má co nejdříve hledat informace o tom, jak se bránit a jak situaci řešit. Informace je možné získat v různých psychologických a občanských poradnách, je možné se obrátit například na Bílý kruh bezpečí, který se zaměřuje na pomoc obětem trestných činů v ČR.

3) Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím

Dokud pronásledování pokračuje, je nutná podpora a zajišťování bezpečnosti oběti.¹³⁰ Jde o opatření, která mohou být na základě jiných předpisů učiněna ve prospěch zvýšení bezpečnosti oběti. Zákon podává výčet základních druhů ochrany oběti a odkazuje na jiné právní předpisy, které tuto ochranu upravují. Práva oběti v tomto smyslu upravuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád.¹³¹

4) Právo na ochranu soukromí

Míří na ochranu osobních údajů oběti. Je třeba chránit osobní údaje oběti i vůči osobám, které mají právo nahlížet do spisu. U některých osobních údajů oběti, pokud o to

¹²⁹ MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. č. 2/2012. s. 91-103.

¹³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 123

¹³¹ Tamtéž.

požádají, je možné, aby byl zvolen takový režim zacházení, který zabrání zpřístupnění těchto údajů dalším osobám, které mají právo nahlížet do spisu. Oběti často neoznamují trestné činy, protože se bojí pomsty ze strany pachatele. Pokud nebudou osobní údaje ve spisech dostupné, může to vést ke snížení latentní kriminality. Neuvádění místa bydliště či pracoviště může vést k většímu pocitu bezpečí oběti. O zpřístupnění osobních údajů musí být ve spise vyhotoven záznam a oběť se tak může dozvědět, kdy se pachatel o jejich osobních údajích dověděl a na základě těchto informací jednat.¹³²

5) Právo na ochranu před druhotnou viktimizací ze strany policie a orgánů činných v trestním řízení

Druhotná viktimizace je újma způsobená oběti v souvislosti s trestným činem, která nastupuje až po jeho skončení, je velmi častá, ale nemusí se vyskytnout u každé oběti. Sekundární viktimizaci je možné zabránit, případně jí předcházet. Jedním z opatření je zabránění přímého kontaktu mezi obětí a podezřelým, zákon dále zdůrazňuje, že otázky směřující do intimní oblasti vyslychané oběti je možné klást jen tehdy, pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. Oběť má také právo žádat, aby byla vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví. Zvláště zranitelným obětem je vystavěn vyšší standard práv, který má odrážet jejich zranitelnost. Nutný je individuální přístup, provádění výslechu tak, aby nemusel být opakován, na žádost oběti se učiní opatření, aby nemusela být s podezřelým ve vizuálním kontaktu. Oběť má také právo na doprovod důvěrníka. Ten může oběť doprovázet k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení a jeho hlavním úkolem je poskytovat oběti psychickou pomoc.¹³³

6) Možnost oběti učinit prohlášení o dopadech trestného činu na její život

Tento institut byl převzat z anglosaské právní úpravy (victim impact statement). Jeho prostřednictvím se oběti dostává možnost vyjádřit se k tomu, jaký měl spáchaný trestný čin dopad na její dosavadní život. Prohlášení může oběti pomoci s citovým vyrovnáním se s událostí, je možné jej podat ústně i písemně. Prohlášení má význam také pro soud,

¹³² ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 123

¹³³ MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. č. 2/2012. s. 91-103.

kdy mu může pomoci při individualizaci trestu a při rozhodování o uplatněném nároku oběti na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Může být také důležitým varováním pro pachatele, aby přemýšlel o tom, co činem způsobil a jaké možnosti k jeho odčinění se mu nabízejí.¹³⁴

7) Právo na peněžitou pomoc

Do zákona č. 45/2013 Sb. se přebírá dosavadní úprava ze zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Mezi novinky, které zákon přináší, patří možnost oběti dostat větší peněžitou pomoc. Oběť, které vznikne škoda na zdraví v důsledku trestného činu, může žádat o pomoc v paušální částce 10 000 Kč a 50 000 Kč při těžké újmě na zdraví nebo ve výši, která představuje oběti prokázanou ztrátu na výděлку a prokázané náklady spojené s léčením, snížené o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela, přičemž peněžítá pomoc v součtu nesmí přesáhnout částku 200 000 Kč. Osoba pozůstalá po oběti může získat částku 200 000 Kč a pokud jde o sourozence zemřelého 175 000 Kč, přičemž v součtu nesmí přesáhnout 600 000 Kč. K zakotvení morálního zadostiučinění se nepřikročilo z obavy, že by toto ustanovení bylo zneužíváno. Žádost o poskytnutí peněžité pomoci je možno podat nejpozději do dvou let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o újmě způsobené trestným činem, nejpozději však do pěti let od spáchání trestného činu, jinak právo zaniká. Zákon také nově upravuje, že poskytnutím peněžité pomoci oběti přechází nárok oběti na náhradu škody nebo nemajetkové újmy vůči pachateli na stát, a to v rozsahu poskytnuté peněžité pomoci.¹³⁵

¹³⁴ VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GRIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 4. str. 85

¹³⁵ MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. č. 2/2012. s. 95-101.

5 Postih stalkingu v jiných státech

5.1 Spojené státy americké

Antistalkingová legislativa začala být přijímána v roce 1990 ve Spojených státech amerických. Před jejím přijetím neexistovala ustanovení, která by oběť chránila dříve než jí pachatel nějakou újmu skutečně způsobil. Všechny 50 států USA přijalo legislativu, která stalking postihuje.

O problematiku stalkingu se veřejnost začala zajímat, když byla v roce 1989 zastřelena mladá herečka Rebecca Shaeffler svým posledním fanouškem, který ji po dva roky pronásledoval. Následně se v rádiích a televizích rozeběhly talkshows a tištěná média se zabývala případy stalkingu, jeho možnými fatálními následky, bezmocí, kterou oběti zažívaly a celebritami, které se se stalkingem setkaly. Publicita kolem smrti Rebeccky Shaefflerové vyústila v potřebu rychlého přijetí antistalkingové legislativy.

Nejprve přijala antistalkingovou legislativu Kalifornie v roce 1990 a do roku 1992 dalších 27 států. V počátcích přijímání antistalkingové legislativy se úprava postihu stalkingu v jednotlivých státech široce lišila, a proto byla na pomoc státům v roce 1993 vytvořena modelová antistalkingová legislativa. V mnoha ustanoveních počátečních zákonů, která postihovala stalking chyběla například možnost postihovat výhrůžky a útoky proti těm, kteří nebyli rodinnými příslušníky oběti (nový partner oběti).

Ustanovení zákonů postihujících stalking ve Spojených státech typicky definují stalking jako zaviněné a opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby s cílem vzbudit v ní obavu o její život a zdraví.¹³⁶

Podle výzkumu z roku 1998, který uveřejnil National Institute of Justice, bylo během svého života pronásledováno 8 % žen a 2% mužů. Ženy byly obětí v 78% případů a muži pachateli v 87% případů. Primárním cílem stalkingu byli dospělí ve věku od 18 do 29 let, tito tvořili 52 % všech obětí. Ve většině případů se oběti a pachatelé znali, 23% žen a 36% mužů byli pronásledováni neznámým pachatelem. Asi

¹³⁶A publication of the National Institute of Justice, Research Report: Domestic violence, Stalking, and Antistalking Legislation. Dostupné z : <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/stlkbook.pdf>

polovina obětí nahlásila stalking policii a ¼ případů vyústila v odsouzení pachatele. 90% obětí byly během svého života pronásledovány jednou osobou, 9% dvěma osobami a 1% žen a 2% mužů třemi různými osobami. Následně 30% žen a 20% mužů vyhledalo psychologickou pomoc a 20% obětí změnilo místo svého bydliště. Průměrný případ stalkingu trval 1 rok a 8 měsíců.¹³⁷

5.1.1 Stát Virginia

Ve státě Virginia je stalking trestným činem od 1. 7. 1992. V roce 1998 byly zvýšeny tresty, které jsou za spáchání tohoto trestného činu ukládány. Stalking je definován jako opakované jednání, které je způsobilé vzbudit v poškozeném nebo jeho rodině důvodnou obavu ze způsobení újmy na životě, sexuální integritě nebo na zdraví. Stalking je považován za unikátní trestný čin, protože stalkeré jsou posedlí kontrolou jednání a pocitů svých obětí. Stalkeré svým obětem opakovaně vyhrožují, obtěžují je, pronásledují a v mnoha případech způsobí i fyzickou újmu. Stalking je trestným činem, který může být spáchán vůči komukoli, bez ohledu na pohlaví, rasu, sexuální orientaci nebo socio-ekonomický status.¹³⁸

Ve Virginii je stalking přečinem a za jeho spáchání může být pachateli uložen trest odnětí svobody v délce trvání do jednoho roku a peněžitá pokuta ve výši 2 500 dolarů. Pokud ale pachatel spáchá tento trestný čin třikrát a vícekrát během pěti let, je stalking zločinem a pachatel může být odsouzen k trestu odnětí svobody v délce od jednoho roku do pěti let a bude mu uložena peněžitá pokuta ve výši 2 500 dolarů.¹³⁹

¹³⁷ National Institute of Justice, Research in Brief, April 1998, Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey. Dostupné z : <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/169592.pdf>

¹³⁸ Stalking: A Guide for Victims, Department of Criminal Justice Service. Dostupné z : <http://www.dcjs.virginia.gov/victims/documents/stalking.pdf>

¹³⁹ § 18.2 – 60.3. Stalking, Penalty. Virginia Criminal Code (VCC). Dostupné z : <http://leg1.state.va.us/cgi-bin/legp504.exe?000+cod+18.2-60.3> :

„ A. Any person, except a law-enforcement officer, as defined in § 9.1 – 101, and acting in the performance of his official dutin, and a registered private investigator, as defined in § 9.1 – 138, who is regulated in accordance with § 9.1 – 139 and acting in the course of his legitimace business, who on more than one occasion engages in conduct directed to another person with the intent to place, or hen he knows or reasonably should know that the conduct places that other person in reasonable fear of death, criminal sexual assault, or bodily Indry to that other person or to that other person’s family or household member is guilty of a class 1 misdemeanor.

K naplnění skutkové podstaty stalkingu je vyžadováno, aby k jednání docházelo nikoliv dlouhodobě, ale opakovaně. Tím se rozumí jednat více než jedenkrát, tedy znovu a znovu. Stejně jako v naší úpravě je požadováno vzbuzení důvodné obavy o život, zdraví, ale navíc i o zachování sexuální integrity a pro naplnění subjektivní stránky tohoto trestného činu je požadován minimálně úmysl nepřímý.¹⁴⁰

5.2 Kontinentální Evropa

Antistalkingová legislativa nemá v kontinentální Evropě dlouhou tradici. Její nástup, který se prosadil v 90. letech ve Spojených státech amerických, postupně zasáhl i evropské státy. Zvyšující se zájem o postih tohoto sociálně nežádoucího chování je možné zaznamenat až v posledních asi osmi letech. Snahy evropských zemí o postih stalkingu vyvrcholily v Rakousku v roce 2006 a v Německu v roce 2007.¹⁴¹

5.2.1 Rakousko

Novela trestního zákona, kterou byl do právní úpravy zaveden trestný čin neodbytného pronásledování, nabyla účinnosti dne 1.7. 2006.¹⁴² Trestný čin postihující stalking je upraven v ustanovení § 107a öStGB jako „Beharrliche Verfolgung“. Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v pronásledování, které po delší dobu narušuje způsob života jiného a to taxativně vyjmenovanými formami jednání.¹⁴³ Mezi jednotlivé formy jednání dle §107a odst. 2 öStGB patří:

B. A third or subsequent conviction occurring within five years of a conviction for an offense under this section or for a simile offense under the law of any jurisdiction shall be a Class 6 felony.

§ 18.2-11. <http://leg1.state.va.us/cgi-bin/legp504.exe?000+cod+18.2-11>

§ 18.2 -10. <http://leg1.state.va.us/cgi-bin/legp504.exe?000+cod+18.2-10>

¹⁴⁰ § 18.2 – 60.3. Stalking, Penalty. Virginia Criminal Code (VCC). Dostupné z :

<http://leg1.state.va.us/cgi-bin/legp504.exe?000+cod+18.2-60.3>.

¹⁴¹ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 10/2012. Praha: C.H. Beck, 2012.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ § 107a öStGB – Beharrliche Verfolgung

1. vyhledávání blízkosti jiného
2. kontakt jiného pomocí telekomunikačních prostředků nebo jiných forem komunikace či prostřednictvím třetí osoby
3. objednávání zboží nebo služeb pro jiného za použití jeho osobních údajů
4. za použití osobních údajů pokoušení se přimět třetí osobu, aby s ním navázala kontakt

Pro rakouskou právní úpravu je určující nepřijatelné narušení způsobu života jiného, kdežto česká právní úprava vyžaduje vzbuzení důvodné obavy o život nebo zdraví. Oproti české úpravě jsou jednotlivé formy jednání upraveny konkrétněji, což může být limitující a nepokrývá dostatečně všechna jednání, kterými pachatel může své oběti nepřijatelně narušovat život.

Následkem spáchání tohoto trestného činu může být uložení trestu odnětí svobody až v délce jednoho roku.¹⁴⁴

5.2.2 Německo

Stalking je v německém právním řádu upraven ode dne 31. 3. 2007, kdy nabyla účinnosti příslušná novela trestního zákona (StGB).¹⁴⁵ Trestný čin postihující stalking je upraven v ustanovení § 238 dStGB¹⁴⁶ jako trestný čin „Nachstellung“.¹⁴⁷

„(1) Wer eine Person widerrechtlich beharrlich verfolgt (Abs. 2), ist mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr zu bestrafen.

(2) Beharrlich verfolgt eine Person, wer in einer Weise, die geeignet ist, sie in ihrer Lebensführung unzumutbar zu beeinträchtigen, eine längere Zeit hindurch fortgesetzt

1. ihre räumliche Nähe aufsucht,

2. im Wege einer Telekommunikation oder unter Verwendung eines sonstigen Kommunikationsmittels oder über Dritte Kontakt zu ihr herstellt,

3. unter Verwendung ihrer personenbezogenen Daten Waren oder Dienstleistungen für sie bestellt oder

4. unter Verwendung ihrer personenbezogenen Daten Dritte veranlasst, mit ihr Kontakt aufzunehmen.“

(dostupné z : http://www.jusline.at/107a_Beharrliche_Verfolgung_StGB.html).

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. č. 10/2012. Praha: C.H. Beck, 2012.

¹⁴⁶ deutsches Strafgesetzbuch (německý trestní zákon).

¹⁴⁷ § 238 dStGB – „Nachstellung“

„(1) Wer einem Menschen unbefugt nachstellt, indem er beharrlich

1. seine räumliche Nähe aufsucht

2. unter Verwendung von Telekommunikationsmitteln oder sonstigen Mitteln der Kommunikation oder über Dritte Kontakt zu ihm herzustellen versucht,

Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v obtěžování jiného vytrvale a neoprávněně vyjmenovanými formami jednání, které podstatně narušují jeho život. Německá právní úprava objektivní stránky trestného činu požaduje splnění „vytrvalosti“, nikoli dlouhodobosti či pronásledování „ po delší dobu“. Při posuzování vytrvalosti je potřebné zvážit, jak často se pachatel choval vyjmenovaným způsobem a časový interval mezi jednotlivými jednáními i jejich souvislost.¹⁴⁸

Právně relevantní forma jednání bude naplněna, když bude pachatel vytrvale a neoprávněně:

1. vyhledávat blízkost jiného,
2. kontaktovat jej pomocí telekomunikačních prostředků nebo jiných forem komunikace či prostřednictvím třetí osoby,
3. objednávat zboží nebo služby pro jiného za použití jeho osobních údajů, nebo se bude pokoušet přimět třetí osobu, aby s ním navázala kontakt,
4. jinému vyhrožovat nebo osobě jemu blízké újmou na životě, tělesné integritě, zdraví nebo svobodě,
5. se dopustí jiného srovnatelného jednání.

Formy jednání jsou v rakouské a německé úpravě vymezeny shodně, ale německá úprava nadto vymezuje dvě další a to vyhrožování jinému nebo osobě jemu blízké újmou na životě, tělesné integritě, zdraví nebo svobodě a dopuštění se jiného srovnatelného jednání. Poslední forma jednání je dle mého názoru vymezena vhodně,

-
3. *unter missbräuchlicher Verwendung von dessen personenbezogenen Daten Bestellungen von Waren oder Dienstleistungen für ihn aufgibt oder Dritte veranlasst, mit diesem Kontakt aufzunehmen,*
 4. *ihn mit der Verletzung von Leben, körperlicher Unversehrtheit, Gesundheit oder Freiheit seiner selbst oder einer ihm nahe stehenden Person bedroht, oder*
 5. *eine andere vergleichbare Handlung vornimmt, und dadurch seine Lebensgestaltung schwerwiegend beeinträchtigt, Word mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft.*

(2) *Auf Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren ist zu erkennen, wenn der Täter das Opfer, einen Angehörigen des Opfers oder eine andere dem Opfer nahe stehende Person durch die Tat in die Gefahr des Todes oder einer Schwerin Gesundheitsschädigung bringt.*

(3) *Verursacht der Täter durch die Tat den Tod des Opfers, eines Angehörigen des Opfers oder einer Andersen dem Opfer nahe stehenden Person, so ist die Strafe Freiheitsstrafe von einem Jahr bis zu zehn Jahren.*

(4) *In den Fällen des 1 wird die Tat nur auf Antrag verfolgt, es sei denn, dass die Strafverfolgungsbehörde wegen des besonderen öffentlichen Interesses an der Strafverfolgung ein Einschreiten von Amts wegen für geboten hält.*

(Dostupné z : <http://dejure.org/gesetze/StGB/238.html>)

¹⁴⁸ Fisher, T. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 55. vyd. München: Verlag C.H. Beck, 2008.

neboť pokrývá různorodost metod a způsobů možného pronásledování.

Při naplnění základní skutkové podstaty může být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody až na tři roky nebo mu může být uložen peněžitý trest.¹⁴⁹ Na tři měsíce až na pět let může být pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody, pokud vystaví poškozeného, jeho rodinného příslušníka nebo jinou osobu blízkou nebezpečí smrti nebo způsobení těžké újmy na zdraví.¹⁵⁰ Pokud by pachatel způsobil svým jednáním smrt poškozeného, jeho rodinného příslušníka nebo jiné osoby blízké, může být odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok až deset let.¹⁵¹ Německá úprava tak postihuje i nejzávažnější projevy stalkingu, což také považuji za vhodné, neboť tento trestný čin může v závažných případech končit i tragicky.

¹⁴⁹ § 238 odst. 1 dStGB

¹⁵⁰ § 238 odst. 2 dStGB

¹⁵¹ § 238 odst. 3 dStGB

Závěr

Trestný čin nebezpečného pronásledování představuje specifickou formu obtěžování a násilí, která je ve světě známá pod pojmem stalking. Od roku 1990 začala být přijímána antistalkingová legislativa nejprve ve Spojených státech amerických a postupně se postih tohoto společenského problému dostal i do evropských trestních zákonů. Trestným činem je nebezpečné pronásledování v České republice od 1. 1. 2010, kdy nabyl účinnosti trestní zákoník a upravil jej v ustanovení § 354.

Cílem této práce bylo představit trestný čin nebezpečného pronásledování co možná nejkomplexnějším způsobem. Zejména stalking definovat, rozebrat jeho možné způsoby a druhy, nahlédnout na tento problém z pohledu oběti, vymezit typologie pachatelů, zamyslet se nad příčinami, které vedou pachatele k páchání tohoto trestného činu, zmínit i tzv. expartner stalking a pronásledování známých osobností jako zvláštní formy stalkingu. V práci jsem analyzovala skutkovou podstatu a vymezila úpravu stalkingu v jiných zemích. Zvolila jsem stát Virginia v USA, neboť právě Spojené státy americké jsou oblastí, kde najdeme počátky antistalkingové legislativy. Z kontinentální oblasti jsem zvolila úpravu rakouskou a německou, protože těmito úpravami se inspirovala i ta naše.

Domnívám se, že trestněprávní úprava trestného činu nebezpečného pronásledování v českém trestním zákoníku není zcela zdařilá. Vhodným doplněním by byla úprava alternativního následku nebezpečného pronásledování a to podstatné zhoršení kvality dosavadního života jiného, jako je to upraveno v úpravě německé i rakouské. Nebezpečné pronásledování by dle mého názoru mělo být postihováno i bez nutnosti vzniku důvodné obavy o život nebo zdraví jiného. Možné způsoby nebezpečného pronásledování můžou spočívat právě ve zhoršení dosavadního způsobu života jiného a to dle mého názoru k nutnému postihu postačuje.

Nepovažuji za vhodný taxativní výčet forem jednání nebezpečného pronásledování. Česká trestněprávní úprava nepostihuje všechny myslitelné způsoby pronásledování. Metody pachatelů jsou rozmanité a taxativním výčtem nelze postihnout všechna možná škodlivá jednání pachatele. Proto považuji za vhodnou úpravu německou, která ve svém výčtu obsahuje i „zbytková“ srovnatelná jednání. Výčet

demonstrativních forem jednání se mi jeví jako vhodnější.

Co se týče následků trestněprávní odpovědnosti, česká právní úprava se inspirovala spíše úpravou rakouskou, a proto byla zvolena poměrně mírná trestní sazba. Základní trestní sazba by však měla být vyšší a měla by spočívat v alespoň několikaměsíčním trestu odnětí svobody.

Bylo prokázáno, že stalking je vysoce společensky nebezpečný, rozvíjí se společně s možnostmi nových technologií a bývá vyvrcholením minulých neshod a pokud není jednání pachatele včas zabráněno, může vést k osudovým následkům.¹⁵² Stalking je celospolečenským problémem a je nutné se touto problematikou zabývat, sledovat ji a analyzovat skupiny, které jsou tímto jevem ohroženy. Stalking je u nás i ve světě jev stále aktuální a dle mého názoru mu není věnována dostatečná pozornost.

¹⁵² HORÁKOVÁ, Monika. Stalking - první zkušenosti. *Trestněprávní revue*. č. 10/2012. Praha: C.H. Beck, 2012.

Seznam zkratk

Vnitrostátní právní předpisy

- LZPS** Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem ČNR dne 16. Prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění pozdějších předpisů.
- TZ** zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- TrZ** zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- TŘ** zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- TOPO** zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- ZOTČ** zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.
- ZSVM** zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- ZOOÚ** zákon č. 101/200 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů

Zahraniční právní předpisy

- öStGB** Strafgesetzbuch, BGB1. Nr. 60/1974 zuletzt geändert durch BGB1. I Nr. 12/2012, rakouský trestní zákon.
- dStGB** Strafgesetzbuch, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGB1. I S. 3322), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 25.6.2012 (BGB1. I S. 1374), německý trestní zákon.
- VCC** Virginia Crime Code, Code of Virginia, Title 18.2, trestní zákon státu Virginia.

Použité zdroje

Literatura (monografie, publikace, sborníky)

- BETTERMANN, Julia. *Falsche Stalking-Opfer?: das Falsche-Opfer-Syndrom in Fällen von Stalking*. Frankfurt [Main]: Verl. für Polizeiwiss, 2005. ISBN 978-393-5979-627.
- BOON, Julian a Lorraine SHERIDAN. *Stalking and psychosexual obsession: psychological perspectives for prevention, policing, and treatment*. Editor Julian Boon, Lorraine Sheridan. New York. 248 p. Wiley series in psychology of crime, policing, and law. ISBN 04-714-9459-3.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1998, 255 p. ISBN 80-858-5870-3.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4722-078.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Vyd. 2. Plzeň: A. Čeněk. 2009. 439 s. ISBN 978-80-7380-213-4.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 201 s. ISBN 80-717-8739-6.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-49-3.
- NOVOTNÝ, Oto, Marie VANDUCHOVÁ a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012. 1450 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4004-285.

- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád komentář díl I a díl II*. Vyd. 6. Praha: C.H.Beck, 2008. 3012 s. ISBN 978-80-7400-043-0.

Odborné články

- BLATNÍKOVÁ, Šárka. Typologie pachatele. *Trestněprávní revue*. 2010. č. 3/2010.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat?. *Právo a rodina*. roč. 2009, č. 7.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Nebezpeční expartneri. *Právo a rodina*. 2011. č. 3/2011.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. 2011. č. 2/2011.
- DRESSING, Harald, Henning MAUL-BACKER, Peter GASS. Překlad Jan HÁJEK. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4/2007.
- GOEBEL, G a LAPP, M. Stalking mit tödlichen Ausgang. *Kriminalistik*. 2003, č. 6.
- HORÁKOVÁ, Monika. Stalking - první zkušenosti. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2012, č. 10/2012.
- KOPECKÝ, Kamil. *Stalking a cyberstalking - nebezpečné pronásledování*. Olomouc: NET UNIVERSITY s.r.o., 2010, 14 s. ISBN 978-80-254-7737-3.
- MĚSÍČKOVÁ, Lenka. K připravovanému zákonu o obětech trestných činů. *Kriminalistika*. 2012. č. 2/2012.
- STADLER, L. Ex-Partner-Stalking im Kontext familienrechtlicher Auseinandersetzungen. Frankfurt : Verlag fur Polizeiwissenschaft 2009.
- VÁLKOVÁ, Helena. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2012. č. 10/2012.

- VÁLKOVÁ, Helena a Tomáš GŘIVNA. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. 2013. č. 4/2013.
- VANTUCH, Pavel. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 tr. zákoníku. *Trestní právo*. č. 2/2011.
- VISINGER, Radek. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. Praha: C.H. Beck, 2012. č. 10/2012.

Právní předpisy

Vnitrostátní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Zahraniční právní předpisy:

- Strafgesetzbuch, BGB1. Nr. 60/1974 zuletzt geändert durch BGB1. I Nr. 12/2012, rakouský trestní zákon.
- Strafgesetzbuch, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGB1. I S. 3322), zuletzt geändert durch artikel 1 des Gesetzes vom 25.6.2012 (BGB1. I S. 1374), německý trestní zákon.
- Virginia Crime Code, Title §18.2-60.3, trestní zákon státu Virginia, USA

Soudní rozhodnutí:

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2011, sp. zn. 8 Tdo 1503/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.10.2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012-15
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8.9.2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012., sp. zn. 7 Tdo 1492/2012

Online zdroje:

- *FBI law enforcement bulletin: A study on cyberstalking*. Quantico, Virginia, 2003. ISSN 0014-5688. str. 10-11. Dostupné z: <http://www2.fbi.gov/publications/leb/2003/mar03leb.pdf>
- A publication of the National Institute of Justice, Research Report: Domestic violence, Stalking, and Antistalking Legislation. Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/stlkbook.pdf>
- Ramsland, Katherine. Celebrity stalkers. *Psychology Today*. Dostupné z : <http://www.psychologytoday.com/blog/shadow-boxing/201202/celebrity-stalkers>
- Podnět výboru k přijetí skutkové podstaty nového trestného činu nebezpečného pronásledování. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12261>
- Tragický případ Michaely Maličkové, kterou téměř po dva roky pronásledoval její kolega Petr Drápal (následně si změnil příjmení na Hanuš). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1030335531-stalking/>.
- U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics. *Stalking Victimization in the United States*, January 2009. Dostupné z : <http://www.ovw.usdoj.gov/docs/stalking-victimization.pdf>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=45&r=2013>
- případ Romanky Schuppanové z roku 2008 a Veroniky Malaníkové z roku 2009. Dostupné z : <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1030335531-stalking/>.

- Drahorád, Jan. Poslanci schválili v závěrečném čtení zákon o obětech trestných činů. Dostupné z: <http://zpravy.kurzy.cz/344419-poslanci-schvalili-v-zaverecnem-cteni-zakon-o-obetech-trestnych-cinu/>..
- National Institute of Justice, Research in Brief, April 1998, Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey. Dostupné z: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/169592.pdf>.
- Stalking: A Guide for Victims, Departement of Criminal Justice Service. Dostupné z: <http://www.dcjs.virginia.gov/victims/documents/stalking.pdf>.
- Virginia Crime Code, § 18.2 – 60.3. Stalking, Penalty. Virginia Criminal Code. Dostupné z : <http://leg1.state.va.us/cgi-bin/legp504.exe?000+cod+18.2-60.3>.
- § 107a öStGB – Beharrliche Verfolgung. Dostupné z : http://www.jusline.at/107a_Beharrliche_Verfolgung_StGB.html.
- § 238 dStGB – „Nachstellung“. Dostupné z : <http://dejure.org/gesetze/StGB/238.html>.

RESUMÉ

The crime of stalking represents a specific form of harassment and violence, known as stalking. Since 1990 antistalking legislation became enacted first in the United States of America and in successive steps the crime of stalking got into legislation also in the continental European territory. In the Czech Republic the crime of stalking was involved in the new Criminal Code, which became effective 1.1.2010 and is amended under § 354.

The aim of this thesis was to introduce the crime of stalking in the most comprehensive way. Above all to define stalking, analyze its possible forms and manners, make an insight of this social problem from the viewpoint of the victim, to specify offender typologies, take a think of motivation to commit this crime, to mention so-called expartner stalking and celebrity stalking as specific forms of this crime. I specified the characteristic features and analysed the body of the crime of stalking, examined the characteristics of the objective element of the body of this crime, especially the duration of the pursuit, caution of a reasonable concern and the forms of possible unlawful conduct. And in the last chapter I focused on the crime of stalking in other states. I chose Virginia in the USA, because the United States are the region where antistalking laws became enacted. And then Austria and Germany, because these inspired the Czech Republic while enacting this crime.

The conclusion of this thesis suggests possible alterations of our legislation with regard to the interpretation and valuation of the legislation of stalking in Virginia, Austria and Germany.

The issue of stalking is up to date and is a very looked-up topic for the general public. Still it isn't paid enough attention to it and is rather disregarded. Stalking is an all-society problem and it is necessary to deal with this issue, monitor this problem and analyse focus groups that might be endangered by such conduct.

The crime of dangerous stalking under Section 354 of the Czech criminal code

Klíčová slova :

stalking

pronásledování

Key words:

stalking

pursuing